

МІНІСТЕРСТВО ОБОРОНИ УКРАЇНИ

НАКАЗ

15.02.2024 № 120

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
26 березня 2024 р.
за № 453/41798

Про затвердження Положення про особливості організації освітнього процесу у вищих військових навчальних закладах Міністерства оборони України, військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти, закладах фахової передвищої військової освіти

Відповідно до [пункту 1](#) частини четвертої статті 13 Закону України «Про вищу освіту», [пунктів 1, 6](#) частини другої статті 14 Закону України «Про фахову передвищу освіту» та [підпункту 41](#) пункту 4 Положення про Міністерство оборони України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 26 листопада 2014 року № 671 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 19 жовтня 2016 року № 730), [Концепції трансформації системи військової освіти](#), затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 15 грудня 1997 року № 1410 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2022 року № 1490), з метою вдосконалення порядку підготовки військових фахівців у вищих військових навчальних закладах Міністерства оборони України, військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти, закладах фахової передвищої військової освіти **НАКАЗУЮ**:

1. Затвердити [Положення про особливості організації освітнього процесу у вищих військових навчальних закладах Міністерства оборони України, військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти, закладах фахової передвищої військової освіти](#), що додається.
2. Визнати таким, що втратив чинність, [наказ Міністерства оборони України від 09 січня 2020 року № 4](#) «Про затвердження Положення про особливості організації освітньої діяльності у вищих військових навчальних закладах Міністерства оборони України та військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти», зареєстрований у Міністерстві юстиції України 05 березня 2020 року за № 250/34533.
3. Департаменту військової освіти і науки Міністерства оборони України забезпечити подання цього наказу на державну реєстрацію до Міністерства юстиції України.
4. Цей наказ набирає чинності з дня його офіційного опублікування.

Міністр оборони України

Р. Умеров

ПОГОДЖЕНО:

Міністр освіти і науки України

О. Лісовий

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства
оборони України
15 лютого 2024 року № 120

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
26 березня 2024 р.
за № 453/41798

ПОЛОЖЕННЯ
про особливості організації освітнього процесу у вищих
військових навчальних закладах Міністерства оборони
України, військових навчальних підрозділах закладів вищої
освіти, закладах фахової передвищої військової освіти

I. Загальні положення

1. Це Положення визначає особливості організації та провадження освітнього процесу, формування освітніх програм, їх реалізації і науково-методичного супроводу, оцінювання результатів навчання та присвоєння кваліфікації, забезпечення якості освітнього процесу у вищих військових навчальних закладах (далі - ВВНЗ), військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти (далі - ВВП ЗВО), закладах фахової передвищої військової освіти (далі - ЗФПВО), що належать до сфери управління Міністерства оборони України.

На підставі цього Положення, з урахуванням особливостей і досвіду організації та провадження освітнього процесу ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО розробляють власні положення про організацію освітнього процесу. Положення про організацію освітнього процесу погоджується директором Департаменту військової освіти і науки Міністерства оборони України, начальником Центрального управління військової освіти Генерального штабу Збройних Сил України та затверджується вченою радою ВВНЗ, ВВП ЗВО, педагогічною радою ЗФПВО.

2. У цьому Положенні терміни вживаються в таких значеннях:

військова освіта - це спеціалізована освіта, яка спрямована на набуття компетентностей у сфері професійної військової діяльності для здобуття відповідних ступенів освіти та/або рівнів військової освіти;

замовник - орган військового управління, для потреб якого здійснюється підготовка відповідних військових фахівців за певною освітньою програмою;

військово-професійні компетентності (далі - ВПК) та військово-спеціальні компетентності (далі - ВСК) - специфічні компетентності, які визначаються професійним стандартом військового фахівця Збройних Сил України за військово-обліковою спеціальністю (спорідненими військово-обліковими спеціальностями) та необхідні для виконання службових (бойових) функцій на посаді за призначенням в умовах мирного часу та в особливий період і не повинні повторювати (дублювати) компетентності, визначені у відповідних стандартах вищої, фахової передвищої освіти за спеціальностями.

ВПК військового фахівця відповідного рівня військової освіти формуються у процесі опанування освітньої програми курсу професійної військової освіти, освітніх компонентів військово-професійного спрямування, курсу та програми професійної військової підготовки.

ВСК відображають специфіку конкретної предметної сфери професійної діяльності (спеціалізації) військового фахівця. ВСК за спеціалізацією визначають вимоги замовника щодо компетентностей та результатів навчання військових фахівців конкретної спеціалізації;

рівень військової освіти - завершений етап професійної військової освіти, що характеризується сукупністю компетентностей, які визначені професійним стандартом військового фахівця Збройних Сил України за військово-обліковою спеціальністю (спорідненими військово-обліковими спеціальностями);

Інші терміни вживаються у значеннях, наведених у Законах України [«Про освіту»](#), [«Про вищу освіту»](#), [«Про фахову передвищу освіту»](#), [«Про наукову і науково-технічну діяльність»](#) та інших нормативно-правових актах у сфері освіти і науки.

3. Освітній процес у ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО провадиться з метою підготовки висококваліфікованих військових фахівців за рівнями вищої, фахової передвищої освіти та рівнями військової освіти для комплектування посад офіцерського (сержантського, старшинського) складу в Міністерстві оборони України, Збройних Силах України, Державній спеціальній службі транспорту та інших складових сил оборони, забезпечення набуття ними нових та вдосконалення раніше набутих компетентностей за програмами післядипломної освіти та в системі професійної військової освіти, а також задоволення інших освітніх потреб тих, хто навчається.

4. Здобуття певних ступенів вищої, фахової передвищої освіти та рівнів військової освіти передбачає поєднання формальної та неформальної освіти.

У рамках формальної освіти ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО провадить освітній процес на підставі діючих ліцензій на провадження освітньої діяльності та видає випускникам, які опанували відповідну освітньо-професійну (освітньо-наукову) програму (далі - освітня програма) та успішно склали атестацію, документи про вищу освіту (науковий ступінь) або фахову передвищу освіту за акредитованою освітньою програмою.

У рамках неформальної освіти освітній процес у ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО здійснюється за освітніми програмами курсів професійної військової освіти та передбачає видачу особам, які успішно завершили навчання, відповідного свідоцтва (сертифіката).

5. Професійна військова освіта є спеціалізованою освітою військового спрямування, яка здобувається на курсах професійної військової освіти тактичного, оперативного та стратегічного рівнів військової освіти.

При формуванні змісту професійної військової освіти додатково враховуються вимоги стандартів НАТО.

6. Зміст військової освіти визначається освітніми програмами, освітніми програмами курсів професійної військової освіти, навчальними планами, робочими програмами навчальних дисциплін, індивідуальним навчальним планом здобувача освіти, нормативно-правовими актами центральних органів виконавчої влади у сфері оборони, освіти і науки, наказами Головнокомандувача Збройних Сил України, Генерального штабу Збройних Сил України, органів військового управління, яким підпорядковані ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО, та відображається у відповідних навчальних та навчально-методичних матеріалах.

II. Стандарти та освітні програми, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої, фахової передвищої освіти

1. Стандарт вищої, фахової передвищої освіти - це сукупність вимог до освітніх програм вищої, фахової передвищої освіти, які є спільними для всіх освітніх програм у межах певного рівня освіти та у межах певної спеціальності.

Стандарти вищої освіти розробляються для кожного рівня вищої освіти в межах кожної спеціальності відповідно до [Національної рамки кваліфікацій](#), затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 року № 1341 (у редакції постанови Кабінету

Міністрів України від 25 червня 2020 року № 519), та використовуються для визначення та оцінювання якості вищої освіти та результатів освітньої діяльності ВВНЗ, ВНП ЗВО, результатів навчання за відповідними спеціальностями.

Стандарти вищої освіти за кожною спеціальністю розробляються та затверджуються Міністерством освіти і науки України.

Стандарти фахової передвищої військової освіти розробляються та затверджуються Міністерством оборони України.

На підставі виконання вимог стандарту вищої або фахової передвищої освіти випускнику ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО присуджується освітня кваліфікація.

2. Професійний стандарт військового фахівця Збройних Сил України за військово-обліковою спеціальністю (спорідненими військово-обліковими спеціальностями) середнього (підвищеного, вищого) рівня військової підготовки та тактичного (оперативного, стратегічного) рівня військової освіти (далі - професійний стандарт) включає:

ВПК, ВСК випускника на відповідному рівні, що формуються під час підготовки військового фахівця;

результати навчання, які визначають, що військовий фахівець повинен знати, розуміти і бути здатним виконувати після завершення навчання;

перелік службових (бойових) функцій;

опис службових (бойових) функцій.

Професійний стандарт визначає професійну кваліфікацію військового фахівця.

Професійний стандарт розробляється робочою групою органу військового управління, який є замовником. До складу робочої групи обов'язково залучаються науково-педагогічні (педагогічні) працівники ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО. Склад робочої груп затверджується наказом керівника органу військового управління, який є замовником.

Професійний стандарт погоджується начальником Центрального управління військової освіти Генерального штабу Збройних Сил України, директором Департаменту військової освіти і науки Міністерства оборони України та затверджується замовником.

Професійний стандарт для підготовки слухачів для розвідувальних органів Міністерства оборони України затверджується замовником.

3. Освітня програма - єдиний комплекс освітніх компонентів (навчальних дисциплін, індивідуальних завдань, навчальних практик, військового стажування, контрольних заходів тощо), спрямованих на досягнення передбачених програмою результатів навчання, що дає право на отримання визначеної освітньої або освітньої та професійної кваліфікації.

4. Освітньо-професійна програма для здобуття ступеня вищої освіти молодшого бакалавра, бакалавра, магістра чи ступеня фахової передвищої освіти фахового молодшого бакалавра у ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО повинна враховувати вимоги стандарту вищої або фахової передвищої освіти відповідної спеціальності (обсяг кредитів ЄКТС, перелік компетентностей випускника, результати навчання, форми атестації здобувачів освіти, вимоги до наявності системи внутрішнього забезпечення якості освіти), вимоги професійного стандарту і передбачати право здобувачів вищої, фахової передвищої освіти вибирати не менше 10 відсотків кредитів ЄКТС навчальних дисциплін (блоків навчальних дисциплін) від загальної кількості кредитів ЄКТС, передбачених для здобуття відповідного ступеня освіти.

5. Освітньо-наукова програма для здобуття ступеня вищої освіти магістра у ВВНЗ, ВНП ЗВО повинна передбачати дослідницьку (наукову) компоненту обсягом не менше 30 відсотків кредитів ЄКТС від загальної кількості кредитів ЄКТС.

6. Перелік освітніх програм, що реалізуються у ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО, і відповідність їх військово-обліковим спеціальностям (спорідненим військово-обліковим спеціальностям) визначається Генеральним штабом Збройних Сил України.

Нормативна тривалість навчання за освітніми програмами вищої, фахової передвищої освіти визначається в навчальних роках. Навчальне навантаження здобувача освіти денної форми у ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО зазвичай становить 60 кредитів ЄКТС за один навчальний рік.

Тривалість навчання за заочною формою здобуття освіти може перевищувати строк навчання за денною формою, але не більш ніж на 50 відсотків.

Тривалість академічного року на випускних курсах може бути меншою, ніж 12 місяців.

7. Організаційно-методичне керівництво розробленням освітніх програм у ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО здійснюється Департаментом військової освіти і науки Міністерства оборони України та Центральним управлінням військової освіти Генерального штабу Збройних Сил України.

8. Розроблення освітньої програми у ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО здійснюється робочою групою, до складу якої залучаються науково-педагогічні (педагогічні) та наукові працівники, що працюють у ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО за основним місцем роботи та мають кваліфікацію відповідно до спеціальності, у межах якої розробляється певна освітня програма. Склад робочої групи з розроблення освітньої програми затверджується наказом начальника ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО.

У ВВНЗ, ВНП ЗВО голова робочої групи з розроблення освітньої програми, у подальшому за наказом начальника ВВНЗ, ВНП ЗВО призначається гарантом освітньої програми, який є відповідальним за реалізацію освітньої програми. Гаранту освітньої програми для реалізації покладених на нього завдань, прав та обов'язків виділяється до 300 годин на навчальний рік у межах робочого часу науково-педагогічного (наукового) працівника. Вказаний обсяг годин зазначається в індивідуальному плані у якості методичної та організаційної роботи відповідно до норм часу з планування та обліку навчальної, методичної, наукової та організаційної роботи науково-педагогічних (наукового) працівників ВВНЗ, ВНП ЗВО.

Порядок призначення, завдання, права та обов'язки гаранта освітньої програми визначається ВВНЗ та ВНП ЗВО.

Освітньо-професійна (освітньо-наукова) програма для здобуття ступеня вищої освіти погоджується замовником, директором Департаменту військової освіти і науки Міністерства оборони України, начальником Центрального управління військової освіти Генерального штабу Збройних Сил України та затверджується рішенням вченої ради ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО.

9. Освітньо-професійна програма для здобуття ступеня фахового молодшого бакалавра розглядається педагогічною радою ЗФПВО, погоджується замовником, начальником Центрального управління військової освіти Генерального штабу Збройних Сил України, затверджується директором Департаменту військової освіти і науки Міністерства оборони України та вводиться в дію наказом начальника ЗФПВО.

10. Освітня програма курсу професійної військової освіти - система освітніх компонентів військового спрямування на відповідному рівні військової освіти і логічна послідовність їх вивчення, обсяг кредитів ЄКТС, необхідних для виконання цієї програми, з метою вдосконалення професійного рівня військового фахівця та набуття спеціальних (фахових) та інших компетентностей, які забезпечують виконання службових (бойових) функцій.

Освітня програма курсу професійної військової освіти може бути складовою освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми.

На освітні програми курсів професійної військової освіти, які мають обсяг більше 30 кредитів ЄКТС, розробляються навчальний план та робочі програми навчальних дисциплін.

11. Освітні програми курсів професійної військової освіти розробляються робочими групами, до складу яких включаються представники замовників, науково-педагогічні

(педагогічні) та наукові працівники ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО, погоджуються директором Департаменту військової освіти і науки Міністерства оборони України, начальником Центрального управління військової освіти Генерального штабу Збройних Сил України, замовником та затверджуються начальником ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО або начальником навчального центру (для певних курсів професійної військової освіти багаторівневої підготовки військовослужбовців сержантського і старшинського складу).

Склад робочих груп з розроблення відповідних освітніх програм курсів професійної військової освіти затверджується наказом замовника.

12. За результатами навчання у ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО особі, яка успішно опанувала певну освітню програму, видається свідоцтво (сертифікат) про проходження курсів професійної військової освіти за відповідною освітньою програмою та додаток до свідоцтва (сертифіката), що містить інформацію про найменування навчальних дисциплін, здобуту кількість кредитів ЄКТС та отримані оцінки.

13. Організаційно-методичне забезпечення розроблення освітніх програм курсів професійної військової освіти здійснює Департамент військової освіти і науки Міністерства оборони України та Центральне управління військової освіти Генерального штабу Збройних Сил України.

III. Форми здобуття вищої, фахової передвищої освіти

1. Підготовка здобувачів освіти у ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО здійснюється за очною (денною), заочною і дистанційною формами здобуття освіти. Форми здобуття освіти можуть поєднуватися.

Підготовка ад'юнктів, докторантів здійснюється відповідно до вимог законодавства.

2. Очна (денна) форма здобуття освіти є основною формою навчання здобувачів освіти у ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО. За очною (денною) формою здобувач освіти бере безпосередню участь в освітньому процесі у закладі освіти.

3. Заочна форма здобуття освіти передбачає організацію навчання здобувачів освіти шляхом поєднання очної форми здобуття освіти під час навчальних зборів і самостійного оволодіння освітньою програмою в період між навчальними зборами у ВВНЗ та ВНП ЗВО.

4. Організація освітнього процесу за заочною формою здобуття освіти здійснюється при підготовці осіб рядового, сержантського (старшинського) складу, (далі - курсанти-заочники), осіб офіцерського складу (далі - слухачі-заочники) і проводиться за навчальним планом, розробленим у ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО на підставі навчального плану очної (денної) форми здобуття освіти за певною освітньою програмою і за робочими програмами навчальних дисциплін.

5. Заочна форма здобуття освіти реалізовується шляхом проведення навчальних зборів у ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО і самостійної роботи курсантів-заочників та слухачів-заочників (далі - заочників). В період навчальних зборів проводяться настановні заняття, виконуються лабораторні роботи, складаються заліки та екзамени.

Тривалість навчальних зборів у навчальному році, строк їх проведення визначаються графіком-календарем освітнього процесу ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО та навчальним планом.

Освітня діяльність заочників під час проведення навчальних зборів регламентується розкладом навчальних занять.

6. Із заочниками, які зараховані на перший курс ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО, перший навчальний збір проводиться в першому семестрі (півріччі) навчального року їх зарахування. Під час навчального збору здобувачів освіти ознайомлюють з основними навчальними завданнями та графіком вивчення навчальної дисципліни і системою оцінювання навчальних досягнень, проводяться навчальні заняття, видаються індивідуальні навчальні завдання на період між навчальними зборами, надаються методичні вказівки для організації самостійної роботи з навчальним матеріалом.

До наступного навчального збору здобувачі освіти самостійно опановують теоретичний матеріал, виконують індивідуальні навчальні (контрольні) завдання та надсилають їх до ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО для перевірки.

Наступні навчальні збори у ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО проводяться з метою систематизації знань, отриманих протягом самостійної роботи заочників, поглиблення та закріплення цих знань на підсумкових навчальних заняттях, складання ними заліків та екзаменів, а також для проведення установчих лекцій та інших видів навчальних занять за навчальними дисциплінами, які вивчаються у наступному навчальному році. Складання екзаменів, заліків, виконання лабораторних робіт та практичних робіт на зразках озброєння та військової техніки, а також з використанням обчислювальної техніки, передбачених навчальним планом, проводяться тільки у ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО.

Наприкінці останнього навчального року додатково до навчального часу, який встановлено на навчальний збір, виділяється час на розроблення кваліфікаційних робіт, а також час для підготовки і проходження атестації здобувачів освіти.

7. ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО забезпечує заочників підручниками, навчальними і навчально-методичними посібниками, розробками та іншими навчально-методичними матеріалами. Кафедри ВВНЗ, ВНП ЗВО, кафедри (циклові комісії) ЗФПВО згідно з робочими програмами навчальних дисциплін розробляють і видають заочникам завдання для виконання контрольних та курсових робіт (проектів), теми рефератів та інші навчальні завдання, а також методичні вказівки щодо їх виконання. Комплектування навчальних груп заочників, визначення змісту індивідуальних навчальних завдань, тематики кваліфікаційних робіт, проводиться з урахуванням особливостей службової діяльності заочників.

8. ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО надає заочникам можливість отримувати консультації, користуватися навчальними лабораторіями, обчислювальними центрами, бібліотеками, виконувати лабораторні роботи та практичні роботи на зразках озброєння та військової техніки, а також з використанням обчислювальної техніки, складати заліки й екзамени також і в період між навчальними зборами.

Виконання індивідуальних навчальних завдань планується рівномірно на весь період навчання з розрахунку не більше трьох навчальних завдань на місяць. Усі письмові роботи подаються до ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО для рецензування і попередньої оцінки. Строк рецензування на кафедрах (циклових комісіях) не повинен перевищувати семи днів з дати їх надходження на кафедру (циклову комісію). Остаточна оцінка виставляється після співбесіди викладача із заочником з виконаних індивідуальних навчальних завдань. Захист курсових робіт (проектів) проводиться на кафедрі (цикловій комісії).

Індивідуальні навчальні завдання, якість виконання яких визнана викладачем незадовільною, повертаються заочнику із зауваженнями для доопрацювання (переопрацювання) і повторно подаються до ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО.

Черговий навчальний збір проводиться із заочниками, які до дня відправлення виклику на навчальний збір виконали всі індивідуальні навчальні завдання, передбачені робочими програмами навчальних дисциплін на поточний навчальний рік. Дозволяється викликати на навчальний збір заочників, які до дня відправлення виклику не виконали індивідуальні навчальні завдання з навчальних дисциплін, з яких проводиться підсумковий контроль. У цьому випадку вони зобов'язані виконати навчальні завдання, що залишилися, упродовж навчального збору до початку складання передбаченої звітності за навчальну дисципліну.

Про час прибуття на навчальний збір заочникам повідомляється за один місяць до його початку. Виклик направляється на ім'я командира (керівника) військової частини (установи, організації), а його копія - заочнику.

У випадках введення в державі правового режиму воєнного стану та/або надзвичайного стану та/або карантинних обмежень, а також інших правових обмежень, для заочників допускається проводити навчальні збори та атестацію дистанційно.

9. Заочники, які успішно склали заліки та екзамени з навчальних дисциплін (групи навчальних дисциплін) поточного курсу навчання, наказом керівника (начальника) ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО переводяться на наступний курс навчання.

Заочники, які мають академічну заборгованість, повинні ліквідувати її у строк, встановлений начальником ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО, але не пізніше наступного навчального збору.

Заочники, які без поважаних причин не виконали навчальний план, не ліквідували академічну заборгованість у встановлений строк, систематично не виконують індивідуальні навчальні завдання або не склали в період навчального збору звітність та в інших випадках, передбачених законодавством, відраховуються з ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО.

У разі невиконання заочником навчального плану з поважних причин, зокрема, виконання бойових завдань, перебування на лікуванні, реабілітації після поранення тривалість його навчання за рішенням вченої (педагогічної) ради ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО може бути збільшена, але не більш ніж на 50 відсотків.

10. Створення належних умов для успішної самостійної роботи заочників на період між навчальними зборами покладається на командирів військових частин (керівників установ, організацій), де заочники проходять військову службу, які зобов'язані:

звільняти щорічним наказом заочників від планової індивідуальної підготовки (від систематичних, періодичних та контрольних занять, крім фізичної та вогневої підготовки);

призначати консультантів заочникам (за їх клопотанням);

затверджувати план самостійної роботи заочникам на наступний навчальний рік, своєчасно за викликом начальника ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО відряджати їх на навчальні збори;

направляти заочників у службові відрядження та на інші заходи з урахуванням строків проведення навчальних зборів у ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО;

направляти начальнику ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО відомості про заочника відповідно до запитів, надсилати службові характеристики і копії службових карток на них під час відбуття його на навчальний збір;

порушувати клопотання перед начальником ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО щодо припинення заочного навчання підпорядкованих заочників, якщо вони не можуть поєднувати виконання службових обов'язків за займаною посадою з навчанням у ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО або припускаються грубих порушень військової дисципліни (до клопотання додається службова характеристика і завірена копія службової картки заочника).

11. Дистанційна форма здобуття освіти передбачає здобуття освіти, яке відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників освітнього процесу в спеціалізованому середовищі, що функціонує на основі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій.

Дистанційна форма навчання може застосовуватися у ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО під час підготовки курсантів та слухачів заочної форми здобуття освіти за освітніми програмами, слухачів курсів підвищення кваліфікації за навчальними планами-програмами, що не передбачають вивчення тематики з використанням навчальної літератури з обмеженим доступом.

Під час підготовки здобувачів освіти очної (денної), заочної форм здобуття освіти можуть бути використані технології дистанційного навчання у різноманітних комбінаціях: під час вивчення окремих тем навчальних дисциплін або блоків навчальних дисциплін; у ході проведення оцінювання рівня знань.

Дистанційна форма здобуття освіти у ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО запроваджується відповідно до рішення вченої ради ВВНЗ, ВВП ЗВО, педагогічної ради ЗФПВО.

12. Метою запровадження дистанційної форми здобуття освіти або використання технологій дистанційного навчання є:

створення умов та можливостей на засвоєння освітньої програми або окремих її освітніх елементів здобувачам освіти інших форм здобуття освіти, а також підвищення кваліфікації військових фахівців незалежно від місця їх знаходження, характеру занять чи умов проходження військової служби, стану здоров'я тощо;

єдність і наступність у навчанні офіцерського складу при здобутті від тактичного до оперативного та стратегічного рівнів військової освіти;

послідовність у навчанні від базового до середнього, підвищеного та вищого рівнів підготовки сержантського складу;

можливість постійного вдосконалення змісту робочих програм навчальних дисциплін, орієнтація на новітні технології та методики навчання, максимальне використання в освітньому процесі сучасних інформаційно-аналітичних систем;

інтеграція військової освіти держави в європейський і світовий інформаційний простір.

13. Дистанційну форму здобуття освіти або використання технологій дистанційного навчання при організації підготовки здобувачів освіти інших форм здобуття освіти забезпечують відповідні структурні підрозділи ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО, які здійснюють:

супроводження процесу використання та удосконалення системи дистанційного навчання ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО;

розроблення вебресурсів, методичних рекомендацій з організації або використання технологій дистанційного навчання та його програмно-технічних засобів;

забезпечення технічної підтримки складових системи дистанційного навчання ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО включно з програмним забезпеченням вебресурсів дистанційного навчання;

забезпечення захисту інформації під час використання технологій дистанційного навчання в освітньому процесі та недопущення витоку інформації з обмеженим доступом.

14. З метою забезпечення відповідності навчальних матеріалів для проведення навчальних занять із використанням технологій дистанційного навчання вимогам нормативних документів до організації освітнього процесу, проведення експертизи вебресурсів навчальних дисциплін у ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО створюється методична комісія з експертизи вебресурсів навчальних дисциплін.

До складу методичної комісії з експертизи вебресурсів навчальних дисциплін входять:

голова комісії - заступник начальника ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО з навчальної (навчальної та наукової) роботи;

члени комісії - керівники навчальних структурних підрозділів (інститутів, факультетів, центрів, кафедр, циклових комісій), провідні наукові та науково-педагогічні (педагогічні) працівники, представники підрозділу, який забезпечує впровадження дистанційного навчання у ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО.

Основними завданнями методичної комісії з експертизи вебресурсів навчальних дисциплін є:

встановлення відповідності вебресурсів навчальних дисциплін вимогам нормативних документів до організації освітнього процесу у ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО та надання рекомендацій щодо їх використання;

визначення забезпеченості вебресурсами кожної освітньої програми та надання рекомендацій вченій раді ВВНЗ, ВНП ЗВО, педагогічній раді ЗФПВО щодо можливості впровадження технологій дистанційного навчання за певними освітніми програмами;

здійснення експертизи навчальних матеріалів дистанційних навчальних курсів з метою надання рекомендацій для їх використання в освітньому процесі як електронних навчально-методичних матеріалів, навчальних посібників (підручників) тощо.

Методична комісія з експертизи вебресурсів навчальних дисциплін в своїй роботі керується вимогами нормативно-правових актів з питань організації освітнього процесу, у тому числі з використанням технологій дистанційного навчання в освітньому процесі.

15. Строк навчання здобувачів освіти за дистанційною формою здобуття освіти та/або з використанням технологій дистанційного навчання в освітньому процесі встановлюється відповідно до навчальних планів і має бути не меншим, ніж строк їх навчання за очною (денною) формою здобуття освіти за певною освітньою програмою.

16. Організація та провадження освітньої діяльності з використанням дистанційної форми здобуття освіти або за іншими формами з використанням технологій дистанційного навчання у ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО здійснюються комплексним проведенням навчальної, методичної, наукової (науково-технічної), організаційної та інших видів діяльності науково-педагогічними (педагогічними), науковими працівниками.

Дистанційна форма здобуття освіти або навчання здобувачів освіти з використанням технологій дистанційного навчання за іншими формами здобуття освіти здійснюється у таких організаційних формах освітнього процесу: самостійна робота; навчальні заняття; практична підготовка; контрольні заходи.

17. Науково-методичне забезпечення дистанційної форми здобуття освіти або навчання здобувачів освіти з використанням технологій дистанційного навчання за іншими формами здобуття освіти включає:

методичні (теоретичні та практичні) рекомендації щодо розроблення та використання психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій дистанційного навчання;

критерії, засоби і системи контролю якості дистанційного навчання;

змістове, дидактичне та методичне наповнення вебресурсів (дистанційних курсів) навчального плану/навчальної програми.

18. Системотехнічне забезпечення дистанційного навчання включає:

центральний репозиторій вебресурсів системи дистанційного навчання Збройних Сил України - електронне сховище всіх сертифікованих вебресурсів дистанційного навчання для створення єдиної бази навчально-методичних матеріалів, що використовуються під час підготовки військових фахівців Збройних Сил України;

апаратні засоби (персональні комп'ютери, мережеве обладнання, джерела безперебійного живлення, сервери, обладнання для відеоконференцзв'язку тощо), що забезпечують розроблення і використання вебресурсів навчального призначення, управління освітнім процесом та необхідні види навчальної взаємодії між суб'єктами дистанційного навчання у синхронному і асинхронному режимах;

інформаційно-комунікаційне забезпечення із пропускнуою здатністю каналів, що надає всім суб'єктам дистанційного навчання ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО цілодобовий доступ до вебресурсів і вебсервісів для реалізації освітнього процесу;

програмне забезпечення загального та спеціального призначення, яке має бути ліцензійним, або побудованим на програмних продуктах з відкритими кодами.

Вебресурси навчальних дисциплін (програм), що необхідні для забезпечення дистанційного навчання, можуть містити:

методичні рекомендації щодо їх використання, послідовності виконання навчальних завдань, особливостей контролю знань та умінь інших компетентностей здобувачів освіти тощо;

документи планування освітнього процесу;
 відео- та аудіозаписи навчальних занять (лекцій, семінарів тощо);
 мультимедійні лекційні матеріали;
 термінологічні словники;
 практичні завдання з методичними рекомендаціями щодо їх виконання;
 віртуальні лабораторні роботи з методичними рекомендаціями щодо їх виконання;
 інші види навчальних завдань з методичними рекомендаціями щодо їх виконання;
 віртуальні тренажери з методичними рекомендаціями щодо їх використання;
 пакети тестових завдань для проведення контрольних заходів, тестування з автоматизованою перевіркою результатів, тестування з перевіркою викладачем;
 електронні бібліотеки чи посилання на них;
 бібліографії;
 дистанційний курс, що об'єднує зазначені вище вебресурси навчальної дисципліни (програми) єдиним педагогічним сценарієм;
 інші ресурси навчального призначення.

Перелік вебресурсів навчальних дисциплін (програм), необхідних для забезпечення, дистанційної форми здобуття освіти або навчання здобувачів освіти з використанням технологій дистанційного навчання за іншими формами здобуття освіти визначається в навчальному, навчально-науковому (науковому) підрозділі ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО залежно від профілю навчальної дисципліни.

Для забезпечення дистанційної форми здобуття освіти або навчання здобувачів освіти з використанням технологій дистанційного навчання за іншими формами здобуття освіти ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО може створювати власні вебресурси або використовувати інші вебресурси, що пройшли перевірку відповідно до законодавства.

У центральному репозиторії вебресурсів системи дистанційного навчання Збройних Сил України розміщуються вебресурси дистанційного навчання, які відповідають вебресурсам певних навчальних дисциплін.

За заявками ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО Науковим центром дистанційного навчання Національного університету оборони України здійснюється облік користувачів центрального репозиторію вебресурсів системи дистанційного навчання Збройних Сил України.

У ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО можуть бути створені власні локальні репозиторії вебресурсів системи дистанційного навчання. Локальні репозиторії призначені для розміщення вебресурсів системи дистанційного навчання, що відповідають вимогам до вебресурсів навчальних дисциплін, які викладаються у певному ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО, апробовані, пройшли рецензування та рекомендовані до використання в освітньому процесі.

Розробка вебресурсів системи дистанційного навчання для відповідних навчальних дисциплін здійснюється науково-педагогічними чи (педагогічними) працівниками, в межах існуючих видів навантаження (наукової, науково-технічної, методичної діяльності тощо).

IV. Форми організації освітнього процесу, види навчальних занять і контролю

1. Освітній процес у ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО здійснюється в таких формах: навчальні заняття, самостійна робота здобувачів освіти, практична підготовка, контрольні заходи.

2. Основними видами навчальних занять у ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО є: лекція, семінарське заняття, групове заняття, практичне заняття, тактичне (тактико-спеціальне, тактико-стройове) заняття або навчання, командно-штабне навчання та воєнна (воєнно-спеціальна) гра, тренування, у тому числі з використанням засобів імітаційного моделювання бойових дій, лабораторне заняття, групова вправа, індивідуальне заняття, консультація.

У ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО можуть встановлюватися інші види навчальних занять.

3. Для підготовки та проведення навчальних занять на кафедрі (у цикловій комісії) розробляються навчально-методичні матеріали з кожної навчальної дисципліни, яка закріплена за кафедрою (цикловою комісією), що включає:

лекційний фонд (за наявності навчального посібника чи підручника, який забезпечує викладання навчальної дисципліни, лекційний фонд може не створюватися);

методичні розробки для проведення практичних, групових, лабораторних занять, групових вправ тощо;

плани проведення семінарських занять, тренувань, навчань, факультативів, ігор тощо;

методичні вказівки для самостійної роботи здобувачів освіти з освітнього компонента;

методичні вказівки та рекомендації з розроблення навчальних індивідуальних завдань для здобувачів освіти;

методичні рекомендації для проведення підсумкової атестації здобувачів освіти;

інші навчально-методичні матеріали для провадження освітньої діяльності за очною (денною), заочною, дистанційною формами здобуття освіти.

Навчально-методичні матеріали з кожної навчальної дисципліни, за рішенням кафедри, можуть бути розроблені у формі електронного навчального курсу з використанням сучасних інформаційних, інформаційно-комунікаційних технологій і технологій дистанційного навчання. Електронний навчальний курс повинен забезпечувати максимально повне надання здобувачам освіти всієї інформації та навчальних матеріалів, необхідних для успішного вивчення навчальної дисципліни, а також містити засоби для самоконтролю засвоєння ними окремих навчальних питань, а також засоби діагностики і моніторингу успішності їх навчання, критерії оцінювання знань та порядок проведення усіх видів контролю (вхідного, поточного, підсумкового) відповідно до програми навчальної дисципліни. За наявності електронного навчального курсу з навчальної дисципліни методичні розробки щодо проведення навчальних занять можуть не розроблятися. Електронний навчальний курс повинен бути розміщений у репозиторії вебресурсів системи дистанційного навчання.

Навчально-методичні матеріали з кожної навчальної дисципліни та зміни до них обговорюються та ухвалюються на засіданні кафедри (циклової комісії) і затверджуються начальником (завідувачем) кафедри (циклової комісії) до початку нового навчального року.

Вимоги до проведення навчальних занять, в тому числі яке забезпечується мультимедійною презентацією, визначаються ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО з врахуванням особливостей кадрового, інформаційного, матеріально-технічного забезпечення освітньої діяльності закладу освіти.

4. Навчальні заняття у ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО проводять особи, які обіймають посади науково-педагогічних (педагогічних) працівників. До проведення навчальних занять можуть залучатися наукові працівники.

За відповідним наказом начальника ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО у проведенні навчальних занять можуть брати участь інші категорії фахівців, що мають досвід професійної та практичної підготовки, а також інструкторський склад.

5. Лекція - вид навчального заняття, яке проводиться методом усного викладання нового теоретичного матеріалу в поєднанні з методом демонстрації (показу).

Основна мета лекції - дати систематизовані основи наукових знань та практичного досвіду з навчальної дисципліни (окремої теми), сконцентрувати увагу на найбільш складних і актуальних питаннях навчального матеріалу, стимулювати активну пізнавальну діяльність тих, хто навчається, сприяти формуванню в них творчого мислення.

До проведення лекції можуть залучатися посадові особи Міністерства оборони України, Генерального штабу Збройних Сил України, органів військового управління, а також фахівці-практики у відповідній галузі знань.

Лекції проводяться для однієї або декількох навчальних груп здобувачів освіти.

Зміст лекції обговорюється на засіданні кафедри (циклової комісії) та затверджується начальником (завідувачем) кафедри (циклової комісії).

Інформаційне забезпечення лекцій здійснюється через навчальні видання (підручник, навчальний посібник, конспект лекцій тощо) та інформаційні ресурси в мережі Інтернет.

6. Семінарське заняття - це вид навчального заняття у формі колективного обговорення наперед визначених викладачем питань, доповідей, рефератів, завдань, есе тощо.

Семінарські заняття проводяться з основних і найбільш складних питань (тем, розділів) програми навчальної дисципліни.

Основне завдання семінарських занять - поглибити і закріпити знання, отримані здобувачами освіти на лекції та в процесі самостійної роботи над навчальною і науковою літературою, прищепити їм уміння пошуку, узагальнення, критичного аналізу навчального матеріалу, здатність формувати, захищати і аргументувати свої погляди з питань, що розглядаються.

7. Групове заняття - це вид навчального заняття, яке проводиться науково-педагогічними (педагогічними) працівниками поетапним методом пояснювально-лекційного викладання нового навчального матеріалу в поєднанні з методом демонстрації, показу та подальшого усного, письмового опитування або тестування результатів засвоєння здобувачами освіти наданого навчального матеріалу.

Групове заняття, як правило, проводиться в спеціалізованих, лабораторних аудиторіях, на техніці (озброєнні), тренажерах, із використанням засобів імітації, статичної і динамічної проєкції.

8. Практичне заняття - це вид навчального заняття, під час якого науково-педагогічний працівник організовує засвоєння здобувачами освіти теоретичних положень навчальної дисципліни шляхом індивідуального виконання спеціально сформульованих практичних завдань та сприяє формуванню вмінь і навичок практичного застосування теоретичних положень.

Перелік тем практичних занять визначається робочою програмою навчальної дисципліни. Практичні заняття проводяться в спеціалізованих, комп'ютерних, лабораторних аудиторіях, лінгафонних кабінетах, обладнаних необхідними технічними засобами навчання, комп'ютерною технікою, у навчальних центрах, на полігонах, на зразках озброєння та військової техніки, у спортивних комплексах, спорудах та інших об'єктах матеріально-технічної бази з фізичної підготовки і спорту.

Практичні заняття на зразках озброєння та військової техніки проводяться з метою засвоєння їх будови, оволодіння методами їх застосування, експлуатації, технічного обслуговування, відновлення і збереження, відпрацювання практичних прийомів застосування озброєння, бойової та спеціальної техніки, засобів зв'язку, автоматизації та обчислювальної техніки, набуття практичних навичок у вимірюванні параметрів сигналів, та технологічних величин в основних блоках та пристроях озброєння, здійснення пошуку та усунення типових несправностей в обладнанні.

Проведення практичного заняття ґрунтується на попередньо підготовленому методичному матеріалі - наборі навчальних завдань різної складності для розв'язання їх на занятті.

Допуску здобувачів освіти до певних практичних занять із будь-якої навчальної дисципліни передусе інструктаж із питань техніки безпеки.

Під час проведення практичного заняття навчальна група може ділитися на підгрупи. У випадку поділу групи на підгрупи в одній з підгруп навчальні заняття проводить підготовлений інструкторський (льотно-інструкторський), інженерно-технічний, навчально-допоміжний склад або командири підрозділів здобувачів освіти, які допущені до проведення навчальних занять наказом начальника ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО.

Під час практичних занять після виконання поставлених завдань здобувачі освіти доповідають про результати виконання цих завдань (проведених розрахунків, аналізу проведених досліджень або виконаних дій (операцій)) та можливі їх наслідки (вплив) на подальші дії або застосування чи стан військової техніки та озброєння.

9. Лабораторне заняття - це вид навчального заняття, під час якого здобувачі освіти під керівництвом науково-педагогічного працівника особисто проводять імітаційні експерименти чи досліди з метою практичного підтвердження окремих теоретичних положень конкретної навчальної дисципліни, набувають практичних навичок у роботі з лабораторним обладнанням, електронно-обчислювальною технікою, вимірювальними пристроями, оволодівають методикою експериментальних досліджень у конкретній галузі знань.

Лабораторні заняття проводяться в спеціалізованих, лабораторних аудиторіях, на озброєнні та військовій техніці, інших елементах матеріально-технічної бази ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО.

Допуску здобувачів освіти до лабораторних занять із будь-якої навчальної дисципліни передусе інструктаж із техніки безпеки.

Під час проведення лабораторного заняття навчальна група може поділятися на підгрупи.

Лабораторне заняття передбачає проведення поточного контролю підготовленості здобувачів освіти до виконання конкретної лабораторної роботи, виконання завдань за темою лабораторної роботи, оформлення індивідуального звіту (протоколу) з виконаної роботи та його захист перед викладачем.

10. Групова вправа - це вид навчальних занять, які проводяться методом тренування здобувачів освіти у виконанні функціональних обов'язків визначених посадових осіб військових частин та підрозділів.

Групові вправи проводяться у навчальних відділеннях (групах). Метою цього виду навчального заняття є набуття навичок з організації та планування операцій (бойових дій, бою), з управління військами (силами) та їх всебічного забезпечення. На групових вправах здобувачі освіти тренуються у виконанні обов'язків за визначеними посадами.

Для проведення групових вправ розробляються навчальні стратегічні, оперативні та тактичні завдання. У ВВНЗ, ВВП ЗВО на весь період навчання розробляється система навчальних завдань, яка охоплює ведення операцій (бойових дій, бою) на декількох рівнях, на різноманітній місцевості та за різних умов обстановки.

Групові вправи проводяться після вивчення теоретичних положень за темами навчальних дисциплін у класах, на навчальних командних пунктах і на місцевості з використанням топографічних карт на фоні конкретно створеної оперативної або тактичної обстановки.

Декілька групових вправ, що проводяться послідовно і поєднані спільною темою, звичайно виконуються на фоні єдиної стратегічної (оперативної, тактичної) обстановки шляхом відпрацювання комплексного навчального завдання.

Комплексність навчального завдання забезпечується тим, що на загальному стратегічному (оперативному, тактичному) фоні вивчаються питання кількох навчальних дисциплін відповідно до послідовності роботи командувача (командира) та штабу під час підготовки, планування та ведення операції (бойових дій, бою).

11. Тренування - це специфічний вид навчальних занять, що проводиться методом повторювання дій здобувачами освіти, вправ, прийомів, нормативів. За типом вони поділяються на індивідуальні та групові.

Тренування проводяться після вивчення теоретичних положень з метою набуття здобувачами освіти практичних навичок (умінь).

Тренування проводяться в спеціалізованих, лабораторних аудиторіях, на навчальних командних пунктах, навчально-тренувальних комплексах, озброєнні та військовій техніці, інших елементах матеріально-технічної бази ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО.

12. Тактичні (тактико-спеціальні, тактико-стройові) заняття - це форма тактичної підготовки здобувачів освіти, що проводиться методом вправ у виконанні прийомів та способів індивідуальних (колективних) дій, навчально-бойових нормативів. Метою тактичних (тактико-спеціальних, тактико-стройових) занять є відпрацювання практичних питань організації бою (бойових дій), управління підрозділами в бою та їх всебічного забезпечення.

Підготовка тактичного (тактико-спеціального, тактико-стройового) заняття включає: визначення вихідних даних, розроблення плану проведення навчального заняття, підготовку місця (району) проведення заняття та матеріально-технічного (логістичного) забезпечення, підготовку керівника навчального заняття, контроль за ходом підготовки, підготовку тих, хто навчається.

13. Тактичні (тактико-спеціальні) навчання у ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО мають на меті формування та вдосконалення вмінь і навичок здобувачів освіти з організації та забезпечення бойових дій і управління в бою підрозділами. Здобувачі освіти виконують на навчаннях обов'язки командирів військових підрозділів, офіцерів штабів та інших посадових осіб відповідно до замислу навчання.

Такі навчання проводяться на місцевості (в навчальних центрах, на аеродромах, полігонах). Дозволяється окремі етапи тактичних (тактико-спеціальних) навчань проводити у спеціальних класах, лабораторіях, які обладнані зразками озброєння та військової техніки, тренувальною апаратурою із залученням потрібної кількості обслуговуючого персоналу.

Навчання можуть бути двобічними та однібічними, з визначенням супротивником, з бойовою стрільбою тощо. Керівники таких навчань призначаються начальниками ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО.

14. Командно-штабне навчання та воєнні (воєнно-спеціальні, воєнно-історичні) ігри проводяться зі здобувачами освіти з найбільш важливих комплексних тем навчальних дисциплін.

Командно-штабне навчання проводиться після того, як здобувачі освіти оволодіють теоретичними основами відповідних навчальних дисциплін, засвоять обов'язки посадових осіб та отримують практичні навички щодо їх виконання: з підготовки та планування операцій (бойових дій), управління військами (силами) та їх всебічного забезпечення.

На командно-штабному навчанні здобувачі освіти виконують весь комплекс функціональних обов'язків щодо управління військами (силами) у складі органів управління, в умовах створеної конкретної обстановки, яка безперервно розвивається і є характерною для сучасних операцій (бойових дій).

З метою якісної і своєчасної підготовки, належного проведення командно-штабного навчання та воєнних (воєнно-спеціальних, воєнно-історичних) ігор призначаються керівники командно-штабного навчання та воєнних (воєнно-спеціальних, воєнно-історичних) ігор і видається наказ начальника ВВНЗ, ВНП ЗВО.

15. Консультація - це вид навчального заняття, під час якого здобувач освіти отримує від науково-педагогічного (педагогічного) працівника відповіді на конкретні запитання або пояснення певних теоретичних положень чи аспектів їх практичного застосування.

Консультація може бути індивідуальною або проводитися для навчальної групи під час самостійної роботи здобувачів освіти.

16. Самостійна робота здобувачів освіти - це форма організації освітнього процесу, за якої здобувачі освіти опановують освітній компонент у час, вільний від навчальних занять.

Самостійна робота здобувачів освіти здійснюється з метою відпрацювання та засвоєння навчального матеріалу, закріплення та поглиблення знань, умінь та навичок; виконання індивідуальних завдань з освітнього компонента (курсів роботи (проекти), розрахунково-графічні роботи, реферати тощо), воєнно-наукових і кваліфікаційних робіт; підготовки до майбутніх занять та контрольних заходів; формування у здобувачів освіти самостійності та ініціативи в пошуку та набутті знань.

Самостійна робота здобувачів освіти забезпечується інформаційно-методичними засобами (програми, методичні вказівки, завдання, підручники, навчальні посібники тощо) та матеріально-технічними засобами (макети, тренажери, елементи озброєння та військової техніки тощо), передбаченими програмою освітнього компонента. Для самостійної роботи здобувачів освіти рекомендується відповідна наукова та професійна навчальна література.

Навчально-методичні матеріали для організації та проведення самостійної роботи здобувачів освіти повинні передбачати можливість проведення самоконтролю.

Самостійна робота здобувачів освіти з вивчення навчального матеріалу з конкретного освітнього компонента проводиться в навчальних (спеціалізованих, комп'ютерних, лабораторних) аудиторіях, об'єктах матеріально-технічної бази з фізичної підготовки і спорту, бібліотеці, навчальних кабінетах ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО, бібліотеках інших закладів освіти.

Для забезпечення належних умов самостійної роботи здобувачів освіти на зразках озброєння та військової техніки, у комп'ютерних комплексах, на інших навчальних об'єктах підвищеної небезпеки ця робота здійснюється за попередньо складеним відповідною кафедрою (циклової комісією) графіком під керівництвом особового складу кафедр (циклових комісій) з наданням необхідної консультації або допомоги та дотриманням заходів безпеки.

Створення умов для самостійної роботи здобувачів освіти покладається на начальників структурних підрозділів ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО. Безпосередньо її організують командири підрозділів курсантів та слухачів. Облік самостійної роботи курсантів, слухачів ведуть командири навчальних підрозділів у журналі обліку навчальних занять (розділ обліку самостійної роботи).

17. Індивідуальні завдання з освітнього компонента є невід'ємною складовою самостійної роботи здобувачів освіти.

Індивідуальні завдання сприяють більш поглибленому вивченню здобувачами освіти теоретичного матеріалу, закріпленню та узагальненню отриманих знань, формуванню вміння використовувати знання для комплексного вирішення відповідних професійних завдань.

До індивідуальних завдань відносяться реферати, есе, розрахункові, графічні, аналітичні, розрахунково-графічні завдання, контрольні, курсові, кваліфікаційні роботи. У програмі навчальної дисципліни та розкладі навчальних занять повинен передбачатися час на самостійну роботу в обсязі, достатньому для фактичного виконання індивідуального завдання.

Індивідуальні завдання виконуються окремо кожним здобувачем освіти. У тих випадках, коли завдання мають комплексний характер, до їх виконання можуть залучатися кілька здобувачів освіти.

Для успішного виконання індивідуальних завдань, визначення критеріїв оцінювання знань, порядку проведення контрольних заходів тощо у ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО розробляються методичні рекомендації з організації та виконання індивідуальних завдань або окремі положення.

18. Практична підготовка здобувачів освіти є обов'язковим компонентом освітньої програми, що спрямований на набуття здобувачами освіти професійних компетентностей та передбачає:

оволодіння здобувачами освіти сучасними методами і формами організації управління військовими підрозділами, експлуатації та бойового застосування озброєння та військової техніки у сфері їх майбутньої службової діяльності;

формування у здобувачів освіти професійних умінь і навичок для прийняття самостійних рішень у реальних умовах під час провадження конкретної службової діяльності;

виховання у військових фахівців потреби систематично оновлювати свої знання і творчо їх застосовувати у практичній діяльності;

розвиток навичок науково-дослідної роботи та вирішення прикладних завдань;

формування навичок командної роботи;

отримання здобувачем освіти досвіду службової діяльності, роботи, що необхідний для присвоєння професійної кваліфікації.

Основними видами практичної підготовки здобувачів освіти у ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО є: первинна військово-професійна підготовка, навчальна, військова, ремонтна, корабельна, лікарська, педагогічна, наукова та інші види практики, льотне навчання, льотна підготовка, військове стажування.

Види практичної підготовки здобувачів освіти визначаються освітньою програмою та відповідним навчальним планам.

19. Контрольні заходи є необхідним елементом зворотного зв'язку в освітньому процесі. У ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО використовуються такі види контролю: вхідний (попередній), поточний, самоконтроль, проміжний семестровий, семестровий, підсумковий.

Вхідний контроль - це перевірка знань здобувача освіти, що застосовується як передумова успішної організації вивчення навчальної дисципліни. Вхідний контроль проводиться перед вивченням нової навчальної дисципліни з метою визначення рівня підготовки здобувачів освіти із навчальної дисципліни або суміжних навчальних дисциплін, які передують вивченню цієї навчальної дисципліни. За результатами вхідного контролю розробляються заходи з надання індивідуальної допомоги здобувачам освіти, коригування освітнього процесу.

Поточний контроль проводиться викладачами на всіх видах аудиторних занять протягом семестру (півріччя) за розкладом.

Основне завдання поточного контролю - перевірка рівня підготовки здобувача освіти за визначеною темою (навчальним елементом). Основна мета поточного контролю - забезпечення зворотного зв'язку між викладачами та здобувачем освіти, управління навчальною мотивацією здобувача освіти. Інформація, одержана при поточному контролі, використовується викладачем для коригування методів і засобів навчання і здобувачем освіти для планування самостійної роботи. Особливим видом поточного контролю є колоквиум, підсумковий контроль (контрольна робота (завдання) за темами).

Поточний контроль може проводитися у формі усного опитування, письмового експрес-контролю, виступів здобувача освіти при обговоренні теоретичних питань, розв'язання письмових завдань, практичних ситуацій, а також у формі комп'ютерного тестування тощо.

Форми проведення поточного контролю та його кількісна оцінка за конкретним видом навчального заняття визначається за критеріями, що регламентовані робочою програмою навчальної дисципліни.

Самоконтроль призначений для самостійної перевірки здобувача освіти ступеня засвоєння навчального матеріалу з конкретної навчальної дисципліни (теми, заняття). Ефективність

самоконтролю забезпечується спеціальними програмами самоконтролю та самооцінки, які є складовими частинами електронних підручників та автоматизованих навчальних курсів.

Підсумковий контроль - це форма контролю засвоєння здобувачем освіти теоретичного та практичного матеріалу з окремої навчальної дисципліни (освітньої компоненти), що проводиться як контрольний захід. Мета підсумкового контролю - комплексне оцінювання рівня сформованості результатів навчання з навчальної дисципліни за семестр (півріччя), навчальний рік.

Форми підсумкового контролю з навчальних дисциплін (освітніх компонент) освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми є залік або екзамен.

Якщо навчальна дисципліна викладається декілька семестрів, то проміжний семестровий контроль, як правило, здійснюється у вигляді заліку. Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни, яка вивчалась протягом декількох семестрів, визначається з урахуванням результатів за попередні семестри.

Підсумковий контроль може здійснюватися усно, письмово, за допомогою комп'ютерного тестування із використанням технологій дистанційного навчання, з метою встановлення досягнення здобувачів освіти результатів навчання.

За результатами підсумкового контролю здійснюється встановлення та присвоєння кредитів ЄКТС здобувачу освіти зі складових навчального плану (навчальних дисциплін, навчальної практики, військового стажування, курсових та кваліфікаційних робіт).

Семестровий контроль - це вид підсумкового контролю, який виявляє рівень засвоєння здобувачем освіти навчальної дисципліни або його окремої логічної завершеної частини за семестр з урахуванням результатів поточного контролю.

Семестровий контроль з навчальної дисципліни проводиться відповідно до навчального плану у вигляді екзамену або заліку в терміни, встановлені графіком-календарем освітнього процесу та в обсязі навчального матеріалу, визначеного робочою програмою навчальної дисципліни. Форма проведення семестрового контролю обирається відповідно до рівня компетентностей, які формуються. Зміст і структура екзаменаційних білетів (контрольних завдань), критерії допуску та оцінювання визначаються рішенням відповідної кафедри та зазначаються у робочій програмі навчальної дисципліни й доводяться до відома здобувача освіти на першому занятті.

Позитивні оцінки контрольних заходів заносяться до відомості обліку успішності здобувачів освіти, залікової книжки (індивідуального навчального плану) та навчальної картки здобувача освіти.

Результати семестрового контролю використовуються як критерій виконання здобувачем освіти навчального плану.

Здобувачі освіти заочної форми навчання виконують передбачені навчальним планом індивідуальні завдання (контрольні роботи, курсові роботи (проекти) тощо) та подають їх на кафедри на початку чергового навчального збору, обов'язково до проведення контрольних заходів з навчальної дисципліни.

Для здобувачів освіти заочної форми навчання розклад занять, заліків та екзаменів складається згідно з графіком-календарем освітнього процесу.

Порядок оцінювання результатів навчання здобувачів освіти визначається в Положенні про організацію освітнього процесу в ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО або окремим Положенням.

20. Атестація випускників може проводитися у формі єдиного державного кваліфікаційного іспиту (атестаційного екзамену) та/або захисту кваліфікаційної роботи, випускного іспиту з фізичної підготовки та комплексного випускного іспиту (для спеціальностей, здобуття ступеня освіти з яких необхідне для доступу до професій, для яких запроваджено додаткове регулювання).

Організація, порядок та особливості проведення атестації випускників ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО визначається положенням про екзаменаційну комісію, яке затверджується вченою (педагогічною) радою ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО.

21. У ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО оцінювання результатів навчання здобувачів освіти з освітніх компонент у процесі навчання та атестації здійснюється згідно з вимогами Європейської кредитної трансферно-накопичувальної системи, ключовими елементами якої є: залікові кредити як міра трудомісткості та якості навчальної роботи здобувача освіти і стимулююча рейтингова система оцінювання результатів навчання. Механізм реалізації рейтингової системи оцінювання результатів, порядок проведення контролю та застосування рейтингового оцінювання під час проведення атестації здобувачів освіти визначається ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО.

22. Оцінювання результатів навчання здобувачів освіти у ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО включає весь спектр контрольних заходів, передбачених робочою програмою навчальної дисципліни та здійснюється за 100-бальною шкалою, шкалою ЄКТС та національною шкалою і становить:

90-100 балів, «відмінно»;

80-89 балів, «дуже добре»;

65-79 балів «добре»;

55-64 балів, «задовільно»;

50-54 балів, «достатньо»;

1-49 балів, «незадовільно» - з можливістю повторного складання.

Результат складання заліку з навчального матеріалу, який визначається освітньою програмою курсу професійної військової освіти, програмою курсів професійної військової підготовки, навчальним планом-програмою курсів підвищення кваліфікації та планом-програмою первинної військово-професійної підготовки може оцінюватися за дворівневою шкалою: «зараховано» або «не зараховано» на підставі результатів поточного контролю, виконання ним певних видів робіт на практичних, групових, тактичних (тактико-спеціальних, тактико-стройових) заняттях тощо.

V. Організація та забезпечення освітнього процесу

1. Організація та забезпечення освітнього процесу у ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО здійснюються комплексним проведенням навчальної, методичної, наукової та науково-технічної діяльності, організаційної, виховної та інших видів роботи науково-педагогічними (педагогічними) працівниками з метою реалізації стандартів вищої, фахової передвищої освіти, професійних стандартів на підготовку військових фахівців.

Організація та забезпечення освітнього процесу в Українській військово-медичній академії здійснюються з урахуванням вимог [Положення про військову інтернатуру](#), затвердженого наказом Міністерства охорони здоров'я України від 06 вересня 2022 року № 1599, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 26 жовтня 2022 року за № 1318/38654.

2. Освітній процес забезпечується основними структурними підрозділами ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО на основі освітніх програм, освітніх програм курсів професійної військової освіти, навчальних планів та цього Положення.

3. Перелік основних документів ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО, які регламентують організацію та забезпечення освітнього процесу:

статут ВВНЗ (ЗФПВО);

положення про ВНП ЗВО (ЗФПВО, як що він у складі ВВНЗ);

положення про організацію освітнього процесу;

положення про систему внутрішнього забезпечення якості освітньої діяльності та якості військової освіти;

ліцензії на провадження освітньої діяльності за відповідними рівнями вищої, фахової передвищої освіти та спеціальностями або на провадження освітньої діяльності за відповідною освітньою програмою;

сертифікати про акредитацію освітніх програм (спеціальностей);

стандарти вищої, фахової передвищої освіти для кожного рівня вищої, фахової передвищої освіти в межах кожної спеціальності (копії);

професійні стандарти офіцерського складу за рівнями військової освіти та відповідними військово-обліковими спеціальностями;

професійні стандарти сержантського і старшинського складу за відповідними військово-обліковими спеціальностями;

план основних заходів на навчальний рік за розділами: навчальна діяльність, наукова та науково-технічна діяльність - для ВВНЗ, ВНП ЗВО, методична діяльність, заходи системи внутрішнього забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої, фахової передвищої освіти; морально-психологічне забезпечення; матеріально-технічне забезпечення; інші організаційні заходи та види діяльності;

план-календар основних заходів на місяць;

графік-календар освітнього процесу на навчальний рік;

перспективний план розвитку та удосконалення матеріально-технічної бази строком на п'ять років;

план підвищення кваліфікації науково-педагогічних (педагогічних) працівників на навчальний рік;

відомості обліку успішності здобувачів освіти;

зведені дані про результати складання екзаменів та заліків за семестр (півріччя, навчальний рік);

звіт про діяльність за навчальний рік;

розклади навчальних занять (екзаменаційних сесій);

план роботи вченої ради на навчальний рік та протоколи засідань для ВВНЗ, ВНП ЗВО;

план роботи педагогічної ради на навчальний рік та протоколи засідань для ЗФПВО;

журнал реєстрації виданих дипломів (свідоцтв, сертифікатів);

журнал реєстрації видачі академічних довідок;

наказ начальника ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО про організацію освітнього процесу у навчальному році;

наказ начальника ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО про розподіл навчального навантаження на навчальний рік;

освітньо-професійні, освітньо-наукові програми для кожного рівня вищої освіти за кожною спеціальністю (спеціалізацією за наявністю) для ВВНЗ та ВНП ЗВО;

освітньо-професійні програми за кожною спеціальністю (спеціалізацією за наявністю) для ЗФПВО;

навчальні плани підготовки здобувачів освіти;

програми підвищення кваліфікації науково-педагогічних (педагогічних) працівників (за наявності курсів);

освітні програми курсів професійної військової освіти (військових фахівців офіцерського складу) для відповідних рівнів військової освіти;

програми курсів професійної військової підготовки (військових фахівців сержантського і старшинського складу) за рівнями військової підготовки: базовий, середній, підвищений, вищий;

навчальні плани-програми курсів підвищення кваліфікації військовослужбовців, державних службовців та працівників Збройних Сил України;

навчальні програми практик (військового стажування) здобувачів освіти;

план-програма первинної військово-професійної підготовки.

Перелік окремих основних документів ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО, які регламентують організацію та забезпечення освітнього процесу, можуть обліковуватися та зберігатися у паперовому та/або в електронному вигляді з метою подальшого їх використання у відповідних структурних підрозділах ВВНЗ, ВНП ЗВО.

4. Перелік документів основного структурного підрозділу (інституту, факультету, центру) ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО, які регламентують організацію та навчально-методичне забезпечення освітнього процесу:

положення про структурний підрозділ;

план основних заходів структурного підрозділу на навчальний рік за розділами: освітня діяльність, наукова та науково-технічна діяльність, методична діяльність, заходи системи внутрішнього забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти; морально-психологічне забезпечення; матеріально-технічне забезпечення; підвищення кваліфікації науково-педагогічних (педагогічних) працівників, інші види діяльності та організаційні заходи структурного підрозділу;

звіт про діяльність структурного підрозділу за навчальний рік;

план роботи вченої ради структурного підрозділу на навчальний рік та протоколи засідань;

індивідуальні навчальні плани здобувачів освіти;

розклади навчальних занять (екзаменаційних сесій);

відомості обліку успішності здобувачів освіти (другий примірник);

залікові книжки здобувачів освіти;

навчальні картки здобувачів освіти;

зведені дані про результати складання екзаменів та заліків за семестр (півріччя, навчальний рік);

рейтингові списки здобувачів освіти;

журнали обліку навчальних занять за навчальними групами (відділеннями).

Перелік основних документів ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО або витяги з них, які регламентують організацію та навчально-методичне забезпечення освітнього процесу та є необхідним для основного структурного підрозділу (інституту, факультету, центру) ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО, з метою організації та впровадження освітнього процесу, їх вид (паперові копії та/або в електронному вигляді) визначається ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО.

5. Перелік документів базового структурного підрозділу: кафедри або циклової комісії з організації та навчально-методичного забезпечення освітнього процесу:

положення про кафедру (циклову комісію);

план основних заходів кафедри (циклової комісії) на навчальний рік за розділами: завдання кафедри на навчальний рік, розподіл часу за видами діяльності науково-педагогічних (педагогічних) працівників, навчальна діяльність, методична діяльність, наукова та науково-технічна діяльність, заходи системи внутрішнього забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти, заходи морально-психологічного забезпечення, підвищення кваліфікації науково-педагогічних (педагогічних) працівників, організаційна та інша діяльність, заходи матеріально-технічного та інформаційного забезпечення освітньої діяльності та інші заходи;

індивідуальний план роботи науково-педагогічного (педагогічного) працівника на навчальний рік;

протоколи засідання кафедри (циклової комісії) та міжкафедральних, міжциклових предметно-методичних комісії у паперовому та/або в електронному вигляді;

перелік тем кваліфікаційних робіт за кожною освітньою програмою;

перелік тем воєнно-наукових робіт за профілем кафедри;

звітні матеріали підвищення кваліфікації науково-педагогічних (педагогічних) працівників кафедри;

журнал контрольних і взаємних відвідувань навчальних занять;

робочі програми навчальних дисциплін;

навчальні програми практик (військового стажування) здобувачів освіти;

навчально-методичні матеріали освітніх компонент (освітньо-професійних (освітньо-наукових) програм, освітніх програм курсів професійної військової освіти, програм курсів професійної військової підготовки, навчальних планів-програм курсів підвищення кваліфікації, плани-програми первинної військово-професійної підготовки) кафедри (циклової комісії);

матеріали для проведення атестації здобувачів освіти;

журнал обліку виконання контрольних робіт та індивідуальних завдань слухачами заочної форми навчання;

звіт про діяльність кафедри (циклової комісії) за навчальний рік.

У ВНП ЗВО та їх основних структурних підрозділах (інститутах, факультетах, навчальних центрах, кафедрах) можуть використовуватися інші переліки та форми документів, які регламентують організацію та навчально-методичне забезпечення освітньої діяльності ЗВО.

Порядок обліку, зберігання основних документів ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО, їх структурних підрозділів (інституту, факультету, центру), які регламентують організацію та забезпечення освітнього процесу, а також документів кафедри (циклової комісії) з організації та навчально-методичного забезпечення освітнього процесу визначається ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО з урахуванням вимог щодо архівного зберігання згідно з законодавством.

6. Кадрове забезпечення освітньої діяльності ВВНЗ, ЗФПВО та ВНП ЗВО здійснюється згідно із законодавством.

7. Інформаційне забезпечення освітньої діяльності у ВВНЗ, ЗФПВО та ВНП ЗВО включає:

наявність бібліотек, у яких розміщується навчальна та інша література, вітчизняні та закордонні фахові періодичні видання за спеціальностями підготовки або спорідненого профілю підготовки, періодичні наукові видання;

інформаційні і довідкові матеріали, які забезпечують освітню, наукову і науково-технічну діяльність;

електронні навчальні курси, комп'ютерні програми та електронні підручники, відео- та аудіо-матеріали, електронні бібліотеки та бази даних;

інтерактивні інструменти та платформи для співпраці.

8. Бібліотечний фонд ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО повинен забезпечувати повне, якісне і оперативне бібліотечно-бібліографічне та інформаційне забезпечення підготовки військових фахівців, науково-педагогічних (педагогічних, наукових) працівників та інших категорій читачів згідно з їх інформаційними запитами на основі широкого доступу до книжкових фондів.

9. У бібліотеках ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО та їх структурних підрозділах (інститутах, факультетах, навчальних центрах, кафедрах, циклових комісіях) створюється доступ до навчального контенту з використанням сучасних інформаційних, інформаційно-комунікаційних технологій і технологій дистанційного навчання.

VI. Планування освітнього процесу

1. Планування освітнього процесу у ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО здійснюється на основі навчальних планів і графіка-календаря освітнього процесу на навчальний рік.

2. Навчальний план є документом ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО, який регламентує організацію та забезпечення освітнього процесу. У навчальному плані визначається: найменування ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО, структурного підрозділу та містяться відомості про: галузь знань, спеціальність, спеціалізацію (за потреби), освітню програму, рівень і ступінь освіти, форму і строк здобуття освіти та кваліфікацію.

Навчальний план включає такі розділи: графік освітнього процесу, зведені дані про розподіл навчального часу, дані щодо навчальних практик, військового стажування і атестації та план освітнього процесу, який визначає перелік та обсяг освітніх компонентів у кредитах ЄКТС за півріччями (семестрами), логічну послідовність їх вивчення, форми організації освітнього процесу, види і обсяг навчальних занять, форми поточного і підсумкового контролю, що забезпечують досягнення здобувачем відповідного ступеня освіти програмних результатів навчання.

Навчальний план розробляється робочою групою структурного навчального підрозділу ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО, які відповідають за підготовку здобувачів освіти із відповідної спеціальності, освітньої програми, під методичним керівництвом та у взаємодії з навчальним (науково-методичним, навчально-методичним) відділом (центром, управлінням, відділенням, частиною).

Навчальний план підписується керівником структурного навчального підрозділу, погоджується заступником начальника ВВНЗ з навчальної (навчальної і наукової) роботи, гарантом освітньої програми та затверджується вченою радою ВВНЗ. Для ВНП ЗВО навчальний план підготовки здобувачів освіти затверджується вченою радою закладу вищої освіти.

Для ЗФПВО навчальний план підготовки здобувачів освіти підписується керівником структурного навчального підрозділу та затверджується педагогічною радою ЗФПВО.

Навчальний план підготовки здобувачів освіти ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО розробляється на підставі відповідної освітньої програми для кожного рівня освіти, форми здобуття освіти, за кожною спеціальністю (спеціалізацією).

Під час розроблення навчального плану підготовки здобувачів освіти у ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО необхідно дотримуватися таких основних вимог:

навчальний план розробляється на весь строк навчання здобувачів освіти у ВВНЗ, ВНП ЗВО (за навчальними роками, півріччями та семестрами) і діє до затвердження нової освітньої програми;

тривалість теоретичного навчання, обов'язкової практичної підготовки, семестрового контролю та виконання індивідуальних завдань складає не менше 40 тижнів на навчальний рік. Резерв навчального часу становить не більше 4 тижнів на навчальний рік, які відводяться на атестацію (на останньому році навчання), вдосконалення фахових (військово-професійних,

військово-спеціальних) компетентностей та практичних навичок у рамках професійної військової освіти;

максимальний обсяг навчального часу здобувача освіти денної форми навчання на тиждень становить 54 академічні (навчальні) години. Обсяг навчального часу на тиждень для виконання індивідуального навчального плану здобувача освіти становить 45 академічних (навчальних) годин (в особливий період розподіл навчального часу визначається окремим положенням, що затверджується наказом Міністерства оборони України);

навчальне навантаження повного навчального року складає 60 кредитів ЄКТС. Обсяг одного кредиту ЄКТС становить 30 академічних (навчальних) годин, що є одиницею вимірювання обсягу навчального навантаження здобувачів освіти у ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО;

навантаження здобувача освіти з навчальної дисципліни (модуля) впродовж періоду навчання (навчального року, півріччя та семестру тощо) складається з аудиторних (контактних) годин (лекцій, практичних, семінарських, лабораторних занять, консультацій тощо), самостійної роботи, підготовки та проходження контрольних заходів, на які розподіляються кредити ЄКТС, встановлені для навчальних дисциплін. Якщо формою підсумкового контролю з навчальної дисципліни є екзамен(и), то на підготовку та проходження кожного з них виділяється один кредит ЄКТС. Якщо курсова робота планується як окремий модуль навчальної дисципліни, то на нього виділяється не менше одного кредиту ЄКТС. Решта встановлених для навчальної дисципліни кредитів ЄКТС перераховується в години, які розподіляються на аудиторні (контактні) години та самостійну роботу здобувача освіти;

кількість аудиторних (контактних) годин на один кредит ЄКТС навчальних дисциплін визначаються Положенням про організацію освітнього процесу ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО;

тривалість теоретичного навчання впродовж періоду навчання визначається як різниця його загальної тривалості та тривалості екзаменаційної сесії. Тривалість екзаменаційної сесії визначається з розрахунку: не менше 2/3 тижня на один екзамен. Обсяг контрольних заходів підсумкового контролю (тривалість екзаменаційних сесій) не повинен перевищувати 15 відсотків загального обсягу навчального часу на навчальний рік;

розподіл аудиторних (контактних) годин між лекціями, практичними, семінарськими, лабораторними заняттями та консультаціями, а також між тижнями теоретичного навчання є прерогативою ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО;

тривалість академічної (навчальної) години - 45 хвилин (для ВНП ЗВО тривалість академічної (навчальної) години може визначатися ЗВО).

У структурі навчального плану виділяють обов'язкові, вибіркові та військові освітні компоненти.

Обов'язкові освітні компоненти навчального плану включають навчальні дисципліни циклів загальної та професійної підготовки, кваліфікаційні роботи, військове стажування, навчальні практики та інші види навчального навантаження здобувачів освіти, що спрямовані на досягнення результатів навчання, які визначені освітньою програмою.

Вибіркові освітні компоненти (навчальні дисципліни) навчального плану призначені для забезпечення можливості здобувачу освіти поглибити професійні знання у межах обраної освітньої програми та/або набути додаткові спеціальні професійні компетентності. Вибіркові навчальні дисципліни можуть обиратися здобувачами освіти самостійно як окремо, так і блоками, що формуються за ознакою можливості присудження відповідної кваліфікації або спорідненості компетентностей, що отримуються.

Перелік навчальних дисциплін або окремі блоки навчальних дисциплін за вибором здобувачів освіти враховуються здобувачами освіти ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО під час формування їх індивідуальних навчальних планів.

Військові освітні компоненти визначаються відповідними освітніми програми курсів професійної військової освіти (військових фахівців офіцерського складу), програмами курсів професійної військової підготовки (військових фахівців сержантського і старшинського складу) та освітніми компонентами військово-професійного спрямування.

Навчальний план за заочною формою здобуття освіти відповідає навчальному плану за очною (денною) формою здобуття освіти тієї самої освітньої програми, і має меншу тривалість аудиторних навчальних занять за рахунок збільшення обсягу самостійної роботи здобувачів освіти. Сукупна тривалість навчальних занять за заочною формою здобуття освіти обумовлюється наявністю часу та кількістю навчальних зборів, обсягом освітньої програми та можливістю здобувачами набути визначені стандартом вищої освіти компетентності.

Види навчальних занять і форми підсумкового контролю мають збігатися із планом очної (денної) форми здобуття освіти.

Внесення змін до затверджених навчальних планів здійснюється після їх перевірки на відповідність затвердженій освітній програмі. Якщо запропоновані зміни призводять до зміни кількості та/або змісту передбачених планом освітніх компонентів, навчальний план має пройти процедуру затвердження повторно, відповідно до встановленого порядку. Якщо запропоновані зміни впливають на програмні результати навчання, то перезатвердженню підлягає освітня програма цілком.

З метою деталізації особливостей підготовки здобувачів освіти ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО у поточному навчальному році на основі діючого навчального плану, з урахуванням графіка-календаря освітнього процесу та інших документів закладу освіти, може розроблятися робочий навчальний план, який затверджується начальником ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО.

3. Графік-календар освітнього процесу - це документ ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО, який визначає календарні строки теоретичного навчання та практичної підготовки, семестрового контролю (екзаменаційних сесій), підготовки кваліфікаційних робіт, атестації, канікулярних відпусток курсантів, слухачів, ад'юнктів, самостійної роботи (для заочної форми навчання), науково-дослідницької роботи ад'юнктів.

Графік-календар освітнього процесу складається на навчальний рік, підписується заступником начальника ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО із навчальної, навчально-наукової роботи і затверджується начальником ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО.

Для врахування особливостей організації та здійснення освітнього процесу та необхідної деталізації заходів структурні підрозділи ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО можуть укладати власні графіки-календарі освітнього процесу у розрізі освітніх програм і курсів (років навчання), який підписується начальником структурного підрозділу і затверджується заступником начальника ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО із навчальної (навчальної та наукової) роботи.

Графік-календар освітнього процесу за очною (денною) формою здобуття освіти укладається з урахуванням таких особливостей:

навчальний рік, крім випускних курсів, триває 12 місяців і розпочинається з 1 вересня;

навчальний рік поділяється на два навчальні семестри (осінній і весняний) або півріччя, теоретичне навчання впродовж яких завершується екзаменаційними сесіями (зимовою та літньою), під час яких виділяється час на семестровий контроль;

сукупна тривалість теоретичного навчання, екзаменаційних сесій військового стажування, навчальних практик упродовж навчального року не може бути меншою, ніж 40 тижнів і перевищувати 44 тижні.

Графік-календар освітнього процесу за заочною формою навчання передбачає проведення навчальних зборів та заходів семестрового контролю (екзаменаційної сесії).

Тривалість навчальних зборів та семестрового контролю (екзаменаційних сесій) для здобувачів першого та другого курсів фахової передвищої, вищої освіти із заочною формою

здобуття освіти становить 30 календарних днів, для здобувачів третього та наступних курсів фахової передвищої, вищої освіти із заочною формою здобуття освіти становить 40 календарних днів.

На період підготовки та захисту кваліфікаційної роботи надається здобувачами освіти, які здобувають за заочною формою здобуття освіти фахову передвищу освіту, - два місяці, вищу освіту - чотири місяці.

Тривалість навчального збору в Національному університеті оборони України, визначається навчальним планом.

При організації навчального збору та семестрового контролю (екзаменаційних сесій) заочною формою здобуття освіти враховується те, що навчальні заняття можуть плануватися не більш ніж 6 днів на тиждень і не більш ніж 8 годин на день. При цьому окремо виділяється час для заліків (не менш ніж 2 години на залік на навчальну групу) та екзаменів (не менш ніж 4 години на екзамен на навчальну групу).

4. Індивідуальний навчальний план здобувача освіти ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО (далі - індивідуальний навчальний план) є документом здобувача вищої, фахової передвищої освіти, що містить графік освітнього процесу, інформацію про перелік і послідовність засвоєння освітніх компонентів, обсяг навчального навантаження з усіх видів освітньої діяльності, види індивідуальних завдань, відповідні форми контролю.

Індивідуальний навчальний план формується за відповідним рівнем вищої, фахової передвищої освіти в межах відповідної освітньої програми і складається на кожний наступний навчальний рік (за винятком першого курсу навчання).

Формування індивідуального навчального плану здійснюється на основі навчального (робочого) плану підготовки здобувачів освіти певної освітньої програми, з метою індивідуалізації освітнього процесу - максимального врахування індивідуальних потреб здобувача освіти щодо своєї фахової підготовки та реалізації індивідуальної освітньої траєкторії.

В індивідуальному навчальному плані зазначаються перелік обов'язкових освітніх компонентів та вибіркова частина. Вибіркова частина індивідуального навчального плану забезпечує виконання поглибленої підготовки за освітньою програмою та визначає характер майбутньої діяльності випускника і формується з переліку або блоків вибірових навчальних дисциплін циклів загальної та професійної підготовки.

Всі освітні компоненти, внесені до індивідуального навчального плану, є обов'язковими для вивчення.

При формуванні індивідуального навчального плану на наступний навчальний рік враховується фактичне виконання здобувачем освіти індивідуальних навчальних планів поточного і попередніх навчальних років.

Індивідуальний навчальний план формується здобувачем освіти під керівництвом та у взаємодії з науково-педагогічними (педагогічними) працівниками відповідних кафедр (циклових комісій) на кожен навчальний рік.

Індивідуальний навчальний план підписується здобувачем освіти, погоджується з заступником начальника структурного підрозділу з навчальної, навчальної та наукової роботи і затверджується начальником структурного підрозділу в двотижневий строк з початку нового навчального року.

Реалізація індивідуального навчального плану здобувачем освіти здійснюється протягом часу, який не перевищує строк навчання визначеного стандартом вищої, фахової передвищої освіти для відповідного рівня вищої або фахової передвищої освіти в межах відповідної спеціальності.

Виконання індивідуального навчального плану здійснюється згідно із розкладом навчальних занять, екзаменаційних сесій або за індивідуальним графіком.

ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО самостійно визначає механізм реалізації права здобувачів освіти на вільний вибір навчальних дисциплін.

5. Розклад навчальних занять, екзаменаційних сесій, графік проведення консультацій, графік захисту військового стажування і навчальних практик і/або курсових робіт (проектів) є планувальним документом організації освітнього процесу ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО.

Відволікати здобувачів освіти від участі у навчальних заняттях і контрольних заходах, що встановлені розкладами (графіками), крім випадків, що передбачені чинним законодавством, забороняється.

6. Розклад навчальних занять складається навчальним відділом (частиною, відділенням) структурного навчального підрозділу ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО спільно з навчальним (науково-методичним, навчально-методичним) відділом (центром, управлінням) ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО на семестр (півріччя, курс професійної військової освіти, курс підвищення кваліфікації), підписується начальником структурного навчального підрозділу, погоджується із заступником начальника ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО з навчальної (навчальної та наукової) роботи та затверджується начальником ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО.

У ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО, де підготовка курсантів та слухачів передбачає польоти на літаках, гвинтокрилах, водіння бойових машин і бойові стрільби та інші заходи практичної підготовки, дозволяється складання розкладу навчальних занять на один місяць.

У розкладі навчальних занять відображаються:

номери та назви навчальних підрозділів здобувачів освіти;

назва навчальної дисципліни або умовне її позначення;

дата, місце проведення, номер теми та вид навчального заняття;

прізвище керівника навчального заняття.

Тактичні, тактико-спеціальні, командно-штабні навчання, факультативи, тренажі, воєнні ігри проводяться безперервно відповідно до планів їх проведення.

Розклад навчальних занять доводиться до відома науково-педагогічних (педагогічних) працівників та підрозділів курсантів, слухачів, ад'юнктів встановленим порядком за 10 днів до початку навчального півріччя (навчального семестру).

Графіки проведення консультацій науково-педагогічними (педагогічними) працівниками кафедр (циклових комісій) доводяться до здобувачів освіти не пізніше, ніж за три дні до їх початку.

Графіки захистів військового стажування і навчальних практик і/або курсових робіт/проектів складаються відповідними кафедрами (цикловими комісіями), затверджуються відповідним начальником навчального структурного підрозділу ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО та доводяться до здобувачів освіти не пізніше, ніж за тиждень до початку захистів.

7. Робоча програма навчальної дисципліни - це документ ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО, що визначає місце і значення навчальної дисципліни в реалізації відповідної освітньої програми, мету, послідовність та організаційні форми вивчення навчальної дисципліни, результати навчання, які повинні набути здобувачі освіти в процесі навчання, систему їх оцінювання та інформаційно-методичне забезпечення.

Основним призначенням робочої програми навчальної дисципліни є:

ознайомлення здобувачів освіти та інших учасників освітнього процесу зі змістом навчальної дисципліни, критеріями та засобами оцінювання результатів навчання тощо;

установлення відповідності змісту навчальної дисципліни освітній програмі, стандартам вищої освіти та професійним стандартам під час акредитації;

установлення відповідності результатів навчання, що мають бути отримані здобувачем освіти за підсумками засвоєння навчальної дисципліни, результатам навчання, що вже були засвоєнні ним при опануванні навчальної дисципліни іншої освітньої програми в інших закладах освіти, за іншими освітніми програмами, у попередні роки (при поновленні здобувача освіти на навчання), а також у неформальній освіті.

Робоча програма навчальної дисципліни за своїм змістом має:

забезпечувати здобуття здобувачами освіти визначених освітньою програмою результатів навчання;

встановлювати алгоритм вивчення здобувачами освіти навчального матеріалу навчальної дисципліни з урахуванням міждисциплінарних зав'язків, що виключає дублювання навчального матеріалу, у різних організаційних формах та видах її вивчення;

визначати необхідне науково-методичне, методичне забезпечення вивчення навчального матеріалу навчальної дисципліни, критерії і порядок проведення оцінювання здобутих у результаті вивчення навчальної дисципліни знань, умінь та інших компетентностей здобувачів освіти.

На основі робочої програми навчальної дисципліни розробляються посібники для самостійного вивчення навчальної дисципліни, інші матеріали методичного характеру, що забезпечують успішне засвоєння програмного матеріалу здобувачем освіти.

Формування структури та змісту навчальної дисципліни здійснюється шляхом трансформації програмних результатів навчання, визначених освітньою програмою, завдяки їх конкретизації та/або декомпозиції у дисциплінарні результати навчання з подальшим вибором змісту навчальної дисципліни за цим критерієм.

Робоча програма навчальної дисципліни має передбачати наявність таких складників:

загальна інформація: назва ВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО, базового структурного підрозділу (кафедри, циклової комісії), який відповідає за викладання навчальної дисципліни, назви навчальної дисципліни та освітньої програми (для обов'язкових навчальних дисциплін), а також інформація про погодження, затвердження та Perezatverdzhennya програми, мова навчання;

розробники робочої програми навчальної дисципліни: інформація про науковий ступінь, вчене та почесне звання (за наявності), ім'я та прізвище науково-педагогічного (педагогічного) працівника або групи науково-педагогічних (педагогічних) працівників кафедри (циклової комісії);

мета вивчення навчальної дисципліни, програмні результати навчання, компетентності, для формування яких використовується ця навчальна дисципліна;

статус навчальної дисципліни: обов'язкова, вибіркова чи військова. Статус обов'язкових мають навчальні дисципліни, що є обов'язковими хоча б для однієї освітньої програми;

передумови для вивчення навчальної дисципліни (перелік навчальних дисциплін, які мають бути вивчені раніше та/або перелік раніше здобутих результатів навчання тощо);

очікувані результати навчання з навчальної дисципліни (результати навчання, сформовані на основі трансформації результатів навчання певної освітньої програми);

обсяг навчальної дисципліни в кредитах ЄКТС та його розподіл у академічних годинах за формами організації освітнього процесу та видами навчальних занять;

програма навчальної дисципліни (тематичний план за видами навчальних занять);

форми поточного та підсумкового контролю, засоби діагностики результатів навчання;

критерії і порядок оцінювання здобутих у результаті вивчення навчальної дисципліни знань, умінь та інших компетентностей здобувачів освіти;

методи і форми викладання навчального матеріалу навчальної дисципліни, перелік зразків озброєння та військової техніки, їх вузлів, агрегатів тощо, обладнання та програмного забезпечення, використання яких передбачається при вивченні навчальної дисципліни;

рекомендовані джерела інформації для організації самостійної роботи здобувачів освіти.

Форму робочої програми навчальної дисципліни визначає ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО.

Робоча програма навчальної дисципліни розробляється науково-педагогічним (педагогічним) працівником, як правило, лектором або групою науково-педагогічних (педагогічних) працівників кафедри (циклової комісії), визначених начальником (завідувачем) кафедри (циклової комісії), які забезпечують викладання цієї дисципліни на основі освітньої програми, навчального плану підготовки здобувачів освіти очної (денної) та заочної форм здобуття освіти, певного рівня освіти та відповідних нормативних документів.

Робочу програму навчальної дисципліни, яка закріплена за декількома кафедрами (цикловими комісіями) або потребує залучення науково-педагогічних (педагогічних) працівників інших кафедр (циклових комісій), розробляє робоча група науково-педагогічних (педагогічних) працівників, до складу якої залучаються представники цих кафедр (циклових комісій). Відповідальність за своєчасність та якість підготовки робочих програм навчальних дисциплін, дотримання академічної доброчесності покладається на науково-педагогічних (педагогічних) працівників, які розробляють ці програми та на начальників (завідувачів) кафедр (циклових комісій), на яких працюють чи проходять військову службу розробники робочих програм навчальних дисциплін.

Розробники робочої програми навчальної дисципліни мають враховувати та узгоджувати зміст попередніх, паралельних та наступних дисциплін відповідно до структурно-логічної схеми освітньої програми.

Для різних форм здобуття освіти очної (денної) та заочної розробляється єдина робоча програма навчальної дисципліни на весь період викладання навчальної дисципліни з урахуванням вимог навчального плану підготовки здобувачів освіти очної (денної) та заочної форм здобуття освіти щодо розподілу аудиторних годин і самостійної роботи здобувачів освіти. Для врахування особливостей навчальної дисциплін можуть розроблятися окремі робочі програми навчальної дисципліни для очної (денної) та заочної форм здобуття освіти.

Якщо навчальна дисципліна викладається здобувачам освіти, які навчаються за різними освітніми програмами, але мають однаковий зміст, обсяг визначених кредитів ЄКТС, розподіл аудиторних занять та самостійної роботи здобувачів освіти, форму підсумкового контролю, то у ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО розробляється одна робоча програма навчальної дисципліни.

Якщо навчальна дисципліна викладається здобувачам освіти, які навчаються за різними освітніми програмами та має різний зміст, обсяг визначених кредитів ЄКТС, розподіл аудиторних занять та самостійної роботи здобувачів освіти, форму підсумкового контролю, то у ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО розробляються окремо робоча програма навчальної дисципліни для кожної із освітніх програм.

Робоча програма навчальної дисципліни розробляється до початку навчального року, у якому розпочинається вивчення навчальної дисципліни. Вона розглядається та ухвалюється на засіданні кафедри (циклової комісії), яка забезпечує викладання навчальної дисципліни, підписується начальником (завідувачем) кафедри, яка забезпечує викладання навчальної дисципліни, погоджується гарантом відповідної освітньої програми та затверджується начальником структурного підрозділу ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО, до складу якого входить кафедра (циклова комісія). У випадках, коли до розроблення робочої програми навчальної дисциплін залучаються науково-педагогічні (педагогічні) працівники інших кафедр (циклових комісій) передбачається її розгляд та ухвалення на засіданні всіх кафедр (циклових комісій), які брали участь у розробці програми. Робоча програма навчальної дисципліни загальних кафедр ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО затверджується начальником структурного навчального підрозділу

ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО, за яким закріплена підготовка здобувачів освіти за відповідними освітніми програмами.

Робоча програма навчальної дисципліни для здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії затверджується заступником начальника ВВНЗ (ВНП ЗВО) з наукової роботи.

Робоча програма навчальної дисципліни розробляється на термін підготовки і повністю оновлюється (розробляється і затверджується нова робоча програма навчальної дисципліни) у випадках:

зміни стандарту вищої освіти за відповідною спеціальністю;

затвердження нової редакції відповідної освітньої програми або внесення значних змін до її змісту, які стосуються навчальної дисципліни;

внесення значних змін до нормативних документів (навчального плану, освітньої програми тощо) на виконання наказу начальника ВВНЗ, ЗФПВО, ВНП ЗВО, виданого на підставі обґрунтованих пропозицій гаранта освітньої програми, на підставі результатів опитувань та внесення пропозицій зацікавленими сторонами (стейкхолдерами) освітніх програм, впровадження нових технологій навчання.

Робоча програма навчальної дисципліни затверджується щорічно з урахуванням:

змін певних нормативних документах та на підставі відповідних наказів начальника ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО;

пропозицій гаранта освітньої програми;

результатів моніторингу та періодичного перегляду освітніх програм і зокрема, отриманих від здобувачів освіти та інших стейкхолдерів побажань та зауважень щодо її змісту, видів проведення навчальних занять та їх обсягу;

обґрунтованих вимог замовників, у тому числі щодо посилення практичної складової підготовки здобувачів освіти, впровадження у освітній процес досвіду бойових дій тощо, результатів наукових досліджень, удосконалення змісту навчання та методики викладання навчальної дисципліни, нових елементів навчальної матеріальної бази.

Зміни до робочої програми навчальної дисципліни, що стосуються уточнення змісту програми навчальної дисципліни, переліку тем практичних, лабораторних, семінарських або індивідуальних навчальних завдань, у тому числі тем курсових робіт (проектів), завдань самостійної роботи здобувачів освіти, системи контролю та оцінювання знань здобувачів освіти, рекомендованих джерел інформації, вносяться як правило до початку нового навчального року.

Зміни до робочої програми навчальної дисципліни розглядаються та затверджуються на засіданні кафедри, погоджуються гарантом освітньої програми та затверджуються начальником основного структурного підрозділу ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО, за яким закріплена підготовка здобувачів освіти за відповідними освітніми програмами і додаються до основної програми навчальної дисципліни у вигляді окремого додатка. Додаток до робочої програми навчальної дисципліни оформлюється з дотриманням вимог до розділу, до якого вносяться відповідні зміни.

Зміст змін до робочої програми навчальної дисципліни, яка виноситься на перезатвердження, відображається в протоколі кафедри.

Робочі програми навчальних дисциплін (із змінами), навчально-методичне забезпечення, у паперовому та електронному вигляді, зберігаються на кафедрах (циклових комісіях) ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО, що забезпечують викладання цих навчальних дисциплін протягом строку дії відповідного навчального плану.

Робочі програми навчальних дисциплін (із змінами), а також їх відповідне навчально-методичне, методичне забезпечення у паперовому та електронному вигляді мають бути протягом строку дії відповідного навчального плану доступними здобувачам освіти ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО з урахуванням вимог законодавства з питань охорони державної таємниці.

Рекомендовані для використання здобувачам освіти, під час навчання за навчальною дисципліною література та інші джерела інформації мають бути доступні здобувачам освіти на безоплатній основі, зокрема у бібліотеці ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО, на електронних ресурсах, інформаційних системах, базах даних, на зазначених у науково-методичному, методичному забезпеченні зовнішніх електронних ресурсах, що надають вільний доступ до інформації.

Робочі програми навчальних дисциплін (із змінами) у електронному вигляді кафедрою (цикловою комісією) надаються до основного структурного підрозділу, за яким закріплена підготовка здобувачів освіти за відповідною освітньою програмою та до навчального (науково-організаційного) відділу (відділення) з метою розміщення їх у цифровому репозиторії ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО з урахуванням вимог законодавства з питань охорони державної таємниці та службової інформації протягом 10 робочих днів після її затвердження та здійснення контролю за їх змістом відповідними режимними органами.

8. Навчальні дисципліни за вибором здобувача освіти або вибіркові навчальні дисципліни - це навчальні дисципліни, які вводяться до переліку дисциплін, визначеного освітньою програмою, з метою більш повного задоволення освітніх і кваліфікаційних потреб здобувача освіти.

Вибіркові навчальні дисципліни, рекомендовані для вивчення в наступному навчальному році, формуються у каталог вибірових навчальних дисциплін для кожного рівня освіти освітньої програми, курсу та форми здобуття освіти. Каталог розміщується на офіційному вебсайті ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО до початку навчального року.

На підставі робочої програми вибіркової навчальної дисципліни розробляється силабус навчальної дисципліни, в якому визначаються обов'язки науково-педагогічного (педагогічного) працівника, який бере участь у викладанні навчальної дисципліни, і здобувача, який вивчає цю навчальну дисципліну, та мають бути визначені: вимірювані навчальні цілі, які науково-педагогічний, (педагогічний) працівник ставить перед своєю навчальною дисципліною, а також конкретні знання та уміння, якими повинен оволодіти здобувач освіти за результатами вивчення навчальної дисципліни, анотація, структура навчальної дисципліни, система оцінювання, політика курсу, яка визначається системою вимог науково-педагогічного (педагогічного) працівника перед здобувачами освіти щодо академічної доброчесності, комунікації, перескладання поточного та підсумкового контролю та оскарження результатів оцінювання, відвідування навчальних занять та інше.

Порядок формування каталогу вибірових дисциплін, розробки силабусів навчальних дисциплін, реалізації права здобувачів освіти вибору навчальних дисциплін (блоків навчальних дисциплін) визначається ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО.

9. Навчальний план-програма курсу підвищення кваліфікації військовослужбовців, державних службовців, працівників Збройних Сил України повинна враховувати кваліфікаційні вимоги до слухачів курсу підвищення кваліфікації, які визначаються відповідним замовником.

За результатами навчання у ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО особі, яка успішно опанувала певний навчальний план-програму курсу підвищення кваліфікації видається свідоцтво (сертифікат) про проходження курсу підвищення кваліфікації.

Навчальний план-програма курсу підвищення кваліфікації розробляється робочою групою, що складається з представників замовника та науково-педагогічних (педагогічних) працівників ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО, погоджується директором Департаменту військової освіти і науки Міністерства оборони України, начальником Центрального управління військової освіти Генерального штабу Збройних Сил України та затверджується замовником.

Організаційно-методичне забезпечення розроблення навчальних планів-програм курсів підвищення кваліфікації здійснює Департамент військової освіти і науки Міністерства оборони України та Центральне управління військової освіти Генерального штабу Збройних Сил України.

10. Обов'язковою складовою практичної підготовки військових фахівців Збройних Сил України є первинна військово-професійна підготовка курсантів, яка проводиться у структурних підрозділах ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО, що забезпечують практичну підготовку здобувачів освіти, або в навчальних центрах Збройних Сил України.

План-програма первинної військово-професійної підготовки курсантів є єдиною для всіх ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО і розробляється Генеральним штабом Збройних Сил України.

VII. Забезпечення якості військової освіти

1. Забезпечення якості військової освіти - це процес створення органами управління військовою освітою та відповідними структурними підрозділами ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО надійних умов (кадрових, нормативно-правових, навчально-методичних, інформаційних, матеріально-технічних, фінансово-економічних, морально-етичних, психолого-педагогічних, побутових, естетичних тощо) здійснення освітньої діяльності та постійне їх підтримання учасниками освітнього процесу у належному стані з метою гарантованого досягнення здобувачами військової освіти запланованих результатів навчання (сформованості компетентностей) відповідно до стандартів освіти та професійних стандартів військового фахівця Збройних Сил України у визначені строки.

2. Система забезпечення якості військової освіти - це єдність цільових настанов, принципів і підходів до формування у ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО власної стратегії та процедур забезпечення якості військової освіти, механізмів забезпечення академічної доброчесності, моніторингу ефективності професійної підготовки військових фахівців, впровадження заходів щодо постійного підвищення якості освітнього процесу та результатів навчання.

3. Система забезпечення якості військової освіти складається із:

системи забезпечення ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО якості освітньої діяльності та якості військової освіти (система внутрішнього забезпечення якості військової освіти);

системи зовнішнього забезпечення якості освітньої діяльності ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО та якості освіти (система зовнішнього забезпечення якості військової освіти);

4. Процедури системи зовнішнього забезпечення якості військової освіти реалізуються шляхом проведення оцінювання ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО органами управління та установами, що здійснюють зовнішнє забезпечення якості освіти.

5. Система внутрішнього забезпечення якості військової освіти включає:

суб'єкти освітньої діяльності - керівний склад, науково-педагогічні (педагогічні), наукові працівники, інструкторський, інженерно-технічний склад, здобувачі освіти ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО та представники замовників;

об'єкти якості - якість освіти вступників до ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО, якість навчальних досягнень здобувачів освіти, якість готовності випускників до здійснення професійної діяльності, якість умов, створених для навчання здобувачів освіти, якість умов, створених для роботи постійного складу;

інструменти (методи) впливу (вимірювання) - спостереження, опитування, анкетування, тестування, фокус-групове інтерв'ю, бесіди зі здобувачами освіти, науково-педагогічними (педагогічними) працівниками та представниками замовників, традиційні та сучасні методи вхідного (вступного), поточного (проміжного) та заключного (випускного, державного) контролю якості знань здобувачів та інші.

6. Для організації виконання процедур системи внутрішнього забезпечення якості військової освіти у ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО створюється структурний підрозділ внутрішнього забезпечення якості військової освіти (центр, відділ, науково-методична лабораторія, відділення, група, сектор).

Завданнями структурного підрозділу внутрішнього забезпечення якості військової освіти є:

організація реалізації процедур системи внутрішнього забезпечення якості військової освіти, їх розподіл між структурними підрозділами ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО відповідно до визначених принципів;

моніторинг ефективності функціонування системи внутрішнього забезпечення якості військової освіти;

проведення моніторингових досліджень за результатами опитування представників замовників, керівного складу ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО, науково-педагогічних (педагогічних) та наукових працівників, здобувачів освіти;

моніторинг дотримання академічної доброчесності учасників освітнього процесу;

проведення щорічного рейтингового оцінювання здобувачів освіти, науково-педагогічних (педагогічних) працівників ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО.

7. Забезпечення гарантії якості освітньої діяльності та якості військової освіти реалізується через ліцензування освітньої діяльності ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО, акредитацію освітніх програм та атестацію здобувачів освіти.

VIII. Методична діяльність

1. Методична діяльність у ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО є складовою частиною освітнього процесу і одним з видів діяльності керівного складу, науково-педагогічних (педагогічних) працівників, командирів підрозділів здобувачів освіти та інструкторського складу. Вона охоплює діяльність, спрямовану на науково обґрунтовану організацію освітнього процесу та його проведення з урахуванням наукових досягнень у галузі освіти та підготовки здобувачів освіти.

2. Основними завданнями методичної діяльності є:

науково-методичне забезпечення організації, проведення та управління якістю освітнього процесу;

підвищення методичної майстерності керівного складу, науково-педагогічних (педагогічних) працівників, інструкторського складу, командирів підрозділів здобувачів освіти ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО;

удосконалення методики, форм та технологій проведення всіх видів навчальних занять.

3. Зміст завдань методичної діяльності поділяється на навчально-методичну і науково-методичну.

Навчально-методична діяльність охоплює:

розробку планувальних та організаційно-методичних документів;

аналіз успішності навчання здобувачів освіти та розробку заходів щодо підвищення якості їхньої підготовки;

аналіз відгуків на випускників ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО з військ та розробку пропозицій з удосконалення підготовки здобувачів освіти;

узагальнення та розповсюдження передового досвіду методичної діяльності;

розробку заходів щодо підготовки викладачів-початківців і підвищення методичної майстерності науково-педагогічних (педагогічних) працівників.

Навчально-методична діяльність спрямована на постійну підтримку на високому методичному рівні усіх видів навчальних занять, підготовку науково-педагогічних (педагогічних) працівників до їхнього проведення. Вона забезпечує накопичення досвіду науково-педагогічних (педагогічних) працівників кафедр (циклових комісій) для подальшого його розповсюдження.

Науково-методична діяльність спрямована на:

- розробку нових навчальних дисциплін та визначення їхнього змісту;
- удосконалення робочих програм навчальних дисциплін;
- створення нових або переробку існуючих підручників та навчальних посібників;
- розробку і впровадження в освітній процес нових форм і методів організації підготовки здобувачів;
- впровадження наукової організації праці науково-педагогічних (педагогічних) працівників і здобувачів освіти.

Науково-методична діяльність впроваджується за планом наукових досліджень, спрямованих на поглиблення змісту навчальних дисциплін, інтенсифікацію проведення освітнього процесу та підвищення його ефективності. Вона реалізується шляхом участі науково-педагогічних працівників в планових та ініціативних наукових роботах кафедр.

4. Управління методичною діяльністю у ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО покладається на заступника начальника ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО з навчальної, навчальної та наукової роботи і заступників начальника основних структурних підрозділів (факультетів, навчально-наукових інститутів тощо) з навчальної, навчальної та наукової роботи, вчену, педагогічну раду ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО.

Організація методичної діяльності у ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО покладається на навчальний відділ (частину, відділення) або підрозділ ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО, який відповідає за організацію освітньої діяльності та її науково-методичне забезпечення. Заходи методичної діяльності вносяться до плану-календаря основних заходів ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО на місяць.

5. Основними формами методичної діяльності у ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО є:

- проведення навчально-методичних (методичних) зборів (тривалістю до 5 днів), нарад, науково-методичних конференцій та семінарів;

- засідання вчених рад ВВНЗ, ВНП ЗВО, педагогічних рад ЗФПВО та їх відповідних структурних підрозділів;

- засідання кафедр (циклових комісій), міжкафедральних (міжциклових) методичних комісій з розгляду питань методики навчання та виховання здобувачів освіти;

- інструкторсько-методичні, показові, відкриті та пробні навчальні заняття;

- лекції, доповіді, повідомлення з питань методики навчання, загальної та військової педагогіки та психології;

- розроблення і вдосконалення навчально-методичних матеріалів, у тому числі матеріалів для проведення діагностики успішності навчання здобувачів освіти;

- проведення педагогічних (методичних) експериментів і втілення їх результатів в освітній процес;

- вивчення та реалізація в освітньому процесі вимог керівних документів, матеріали передового педагогічного досвіду та досвіду бойової підготовки військ (сил,) ведення бойових дій Збройними Силами України та іншими складовими сил оборони України;

- вивчення та впровадження в освітній процес кращих методик підготовки, військових фахівців прийнятих у збройних силах держав - членів НАТО;

- розроблення пропозицій щодо вдосконалення освітніх програм підготовки військових фахівців, вимог до системи забезпечення якості вищої, фахової передвищої освіти, навчальних планів, робочих програм навчальних дисциплін;

- розроблення науково обґрунтованих рекомендацій щодо планування роботи науково-педагогічних (педагогічних) працівників, здобувачів освіти;

взаємні та контрольні відвідування навчальних занять науково-педагогічними (педагогічними) працівниками.

6. Навчально-методичні, методичні збори у ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО проводяться перед початком навчального року, семестру.

На зборах:

підводяться підсумки роботи за період навчання (минулий навчальний рік, семестр);

визначаються і обговорюються раціональні підходи до проведення освітньої, методичної діяльності та виховної роботи;

організується проведення лекцій і доповідей на військово-педагогічні, науково-методичні та спеціальні теми;

віддаються рекомендації щодо порядку реалізації в освітньому процесі нових вимог нормативних документів органів військового управління і досвіду військ (сил).

7. Навчально-методичні, методичні наради проводяться з метою вирішення конкретних питань навчально-методичної роботи у структурному підрозділі ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО на кафедрі, цикловій комісії. Спільні наради декількох кафедр (міжкафедральні наради), циклових комісій (міжциклові наради) організуються і проводяться начальником, заступниками начальника ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО, начальником структурного підрозділу ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО з організації освітньої діяльності, начальниками відповідних кафедр, циклових комісій ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО.

8. Науково-методичні конференції та семінари проводяться у ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО та їх структурних підрозділах. На них розглядаються найважливіші питання вдосконалення підготовки здобувачів освіти, впровадження в освітній процес нових технологій, методів навчання, досліджень з проблем військової освіти, наукової організації праці науково-педагогічних (педагогічних) працівників.

Науково-методичні конференції можуть розробляти рекомендації, які затверджуються начальником ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО, начальником відповідного структурного підрозділу ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО, кафедри, циклової комісії.

9. Інструкторсько-методичні заняття проводяться з найбільш важливих і складних тем навчальних дисциплін, особливо з тих, що викладаються двома і більше науково-педагогічними (педагогічними) працівниками або із залученням до їх проведення командирів підрозділів курсантів та слухачів. Метою інструкторсько-методичних занять є відпрацювання питань раціональної організації та проведення навчальних занять, засвоєння найбільш ефективних методичних прийомів, установлення загального розуміння і методики відпрацювання та викладання навчальних питань. Інструкторсько-методичні заняття проводять начальник та заступники начальника ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО, начальники відповідних структурних підрозділів ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО, кафедр, циклових комісій, найбільш підготовлені та висококваліфіковані науково-педагогічні (педагогічні) працівники, командири підрозділів курсантів та слухачів.

10. Показові навчальні заняття проводяться начальником та заступниками начальника ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО, начальниками структурних підрозділів ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО, кафедр, циклових комісій, найбільш підготовленими та висококваліфікованими науково-педагогічними (педагогічними) працівниками з метою показу найбільш ефективної організації і методики проведення навчальних занять, ефективних методів використання на навчальних заняттях елементів навчально-матеріальної бази. Показові заняття організуються відповідно до плану методичної діяльності на навчальний рік та розкладу навчальних занять. На них мають бути присутні науково-педагогічні (педагогічні) працівники і командири підрозділів курсантів та слухачів.

11. Відкриті навчальні заняття проводяться з метою обміну досвідом, надання допомоги науково-педагогічним (педагогічним) працівникам з організації навчальних занять і вдосконалення методики їх проведення.

12. Пробні навчальні заняття проводяться за рішенням начальника ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО, начальника структурного підрозділу ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО, кафедри, циклової комісії з метою визначення готовності науково-педагогічних (педагогічних) працівників до самостійного проведення навчальних занять із здобувачами освіти, а також вироблення методики проведення навчальних занять з нових тем і питань. Пробні заняття проводяться без здобувачів освіти.

Проведення показових, відкритих та пробних занять обговорюються на засіданнях кафедр (циклових комісій) і оформляються відповідним протоколом.

13. Педагогічні, методичні експерименти у ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО організуються і проводяться з метою перевірки на практиці результатів наукових досліджень у галузі військової освіти та педагогічної науки. Втілення в освітній процес ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО рекомендацій, заснованих на результатах наукових досліджень, здійснюється після їх експериментальної перевірки, обговорення на засіданні кафедри, циклової комісії, розгляду на засіданнях вчених (педагогічних) рад ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО та їх структурних підрозділів.

Пріоритетними напрямками проведення педагогічних, методичних експериментів є:

розробка сучасних освітніх технологій та інформаційного забезпечення освітнього процесу;

розробка та вдосконалення системи оцінювання якості освіти;

вдосконалення системи підготовки здобувачів освіти за певними освітніми програмами, спеціальностями, організації освітнього процесу;

впровадження у освітній процес передового педагогічного досвіду, досвіду застосування Збройних Сил України у бойових діях, досвіду організації освітнього процесу в навчальних закладах збройних сил країн-членів НАТО.

Головними критеріями ефективності проведення педагогічних, методичних експериментів є отримання нового наукового результату, збагачення теоретичних знань та практичних навичок, які сприяють удосконаленню навчання курсантів, слухачів, ад'юнктів, дають змогу ефективно та якісно вирішувати конкретні завдання освітнього процесу.

Результати педагогічних, методичних експериментів повинні відповідати таким вимогам: актуальність; теоретична і практична значущість; доступність результатів, висновків та рекомендацій для впровадження у освітній процес.

14. Центром методичної діяльності ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО є кафедра (циклова комісія).

На засіданнях кафедри (циклової комісії) обговорюються питання щодо:

розроблення і вдосконалення методик викладання навчальних дисциплін;

розроблення пропозицій щодо вдосконалення освітніх програм, навчальних планів та робочих програм навчальних дисциплін;

підготовки текстів лекцій, методичних розробок, а також інших навчально-методичних матеріалів з усіх видів навчальних занять;

розроблення змісту індивідуальних завдань для самостійної роботи здобувачів освіти з навчальних дисциплін;

розроблення матеріалів навчально-методичного забезпечення самостійної роботи здобувачів освіти;

підготовки текстів доповідей, рекомендацій науково-методичних (методичних) семінарів та шляхів їх реалізації в методиці викладання навчальних дисциплін;

надання допомоги призначеним на посади науково-педагогічним (педагогічним) працівникам у засвоєнні змісту навчальної дисципліни і в підготовці їх до проведення навчальних занять;

результатів проведення відкритих, показових, інструкторсько-методичних і пробних занять з подальшим їх обговоренням;

узгодження змісту і методики викладання навчальної дисципліни;

організації зв'язку та співробітництва з підрозділами здобувачів освіти з питань освітнього процесу;

проектів підручників, навчальних посібників, курсів лекцій та іншої науково-методичної літератури;

розроблення пропозицій щодо вдосконалення матеріально-технічної бази і безпосередньої участі у їх реалізації;

розроблення залікових, екзаменаційних матеріалів та варіантів контрольних робіт;

аналізу моніторингу результатів поточної успішності, заліків та екзаменів з відповідної навчальної дисципліни;

впровадження в освітній процес кращих методик підготовки військових фахівців, стандартів та процедур НАТО;

підвищення методичної та професійної підготовки науково-педагогічних (педагогічних) працівників, інструкторського складу кафедри (циклової комісії);

впровадження в освітній процес досвіду ведення бойових дій Збройними Силами та іншими складовими сил оборони України, бойової та оперативної підготовки військ (сил), досвіду організації освітнього процесу в інших ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО;

результатів виконання заходів внутрішнього забезпечення якості освіти та освітньої діяльності на кафедральному рівні;

результатів проведення контрольних заходів, навчальних практик (військових стажувань), педагогічних (методичних) експериментів;

стану наукової та науково-технічної діяльності, раціоналізаторської та винахідницької роботи;

виконання індивідуальних планів роботи науково-педагогічних (педагогічних) працівників кафедри (циклових комісій) та обліку їх роботи;

результатів контролю та взаємного відвідування науково-педагогічними (педагогічними) працівниками навчальних занять.

15. На кафедрі, цикловій комісії за необхідності створюються предметно-методичні комісії, до складу яких входять науково-педагогічні, педагогічні працівники, які разом проводять навчальну роботу з певної навчальної дисципліни або групи навчальних дисциплін. До складу комісії залучаються науково-педагогічні (педагогічні) працівники споріднених кафедр, циклових комісій, а також можуть залучатися представники керівного складу ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО, командири підрозділів курсантів та слухачів. Голова предметно-методичної комісії призначається начальником (завідувачем) кафедри, циклової комісії. Можуть створюватися міжкафедральні, міжциклові предметно-методичні комісії.

Головою предметно-методичної комісії з навчальних дисциплін професійної, професійно-орієнтованої та практичної підготовки призначається заступник начальника ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО з навчальної, навчальної і наукової роботи.

На предметно-методичну комісію покладається:

розробка і вдосконалення часткових методик викладання навчальних дисциплін;

розробка пропозицій щодо вдосконалення освітніх програм підготовки здобувачів, навчальних (робочих навчальних) планів та робочих програм навчальних дисциплін;

підготовка та обговорення текстів лекцій, методичних розробок, а також інших навчально-методичних матеріалів з усіх видів навчальних занять певних навчальних дисциплін;

розробка та обговорення змісту індивідуальних завдань для самостійної роботи здобувачів освіти з навчальних дисциплін;

розробка матеріалів навчально-методичного забезпечення самостійної роботи здобувачів освіти;

надання допомоги призначеним на посади науково-педагогічним (педагогічним) працівникам у засвоєнні навчальної дисципліни і в підготовці їх до проведення навчальних занять;

обговорення проведення показових, інструкторсько-методичних, відкритих і пробних навчальних занять;

узгодження змісту і методики викладання навчальної дисципліни з відповідною роботою споріднених предметно-методичних комісій;

організація зв'язку та співробітництва з підрозділами курсантів та слухачів з питань організації освітнього процесу;

обговорення проєктів підручників, навчальних посібників, конспектів лекцій та іншої науково-методичної літератури;

розробка пропозицій щодо вдосконалення навчально-матеріальної бази і безпосередня участь у їх реалізації;

обговорення залікових, екзаменаційних матеріалів та варіантів контрольних робіт;

аналіз результатів поточної успішності здобувачів освіти, підсумків проведення заліків та екзаменів з відповідної навчальної дисципліни;

підвищення методичної майстерності та професійної підготовки науково-педагогічних (педагогічних) працівників;

впровадження в освітній процес досвіду ведення бойових дій Збройними Силами та іншими складовими сил оборони України, бойової та оперативної підготовки військ (сил).

16. Контроль навчальних занять є одним із елементів системи внутрішнього забезпечення якості освіти ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО, який організується та проводиться у структурних підрозділах (інститутах, факультетах, кафедрах (циклових комісіях), навчальних центрах ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО.

Контроль навчальних занять проводиться керівним складом ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО, начальниками (їх заступниками) навчальних відділів, начальниками (їх заступниками) структурних підрозділів, кафедр (циклових комісій) та найбільш досвідченими науково-педагогічними (педагогічними) працівниками за підпорядкованістю.

Контрольні відвідування навчальних занять проводяться посадовими особами навчальних відділів (відділень) ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО, представниками структурного підрозділу внутрішнього забезпечення якості освіти. Питання, які вивчаються під час контрольних відвідувань навчальних занять, визначаються ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО.

Під час контрольних відвідувань навчальних занять перевіряється їх відповідність розкладу навчальних занять, якість викладання навчальної дисципліни, застосування викладачем сучасних (інноваційних) педагогічних технологій та дотримання встановлених методик проведення навчальних занять відповідно до видів навчальних занять, ступінь досягнення мети заняття,

забезпеченість навчальних занять відповідно до робочої програми навчальної дисципліни, стан використання об'єктів матеріально-технічної бази.

Результати контролю навчальних занять обговорюються на навчально-методичних (методичних) зборах, навчально-методичних (методичних) нарадах, науково-методичних конференціях (семінарах), засіданнях кафедр (циклових комісій). За їх підсумками визначають шляхи покращення методичної майстерності науково-педагогічних (педагогічних) працівників та методики проведення навчальних занять.

Порядок та особливості організації контролю навчальних занять, самостійної роботи здобувачів освіти у структурних підрозділах (інститутах, факультетах, кафедрах (циклових комісіях), навчальних центрах) ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО визначається закладом освіти.

17. З метою узагальнення і розповсюдження передового досвіду навчання здобувачів освіти, організації проведення педагогічних (методичних) експериментів і втілення їх результатів в освітній процес, створення умов для підвищення педагогічної (методичної) майстерності науково-педагогічних (педагогічних) працівників у ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО створюються навчально-методичні (методичні) кабінети, навчальні (методичні) кабінети факультетів, кафедр (циклових комісій) тощо.

Діяльність навчально-методичних (методичних) кабінетів організовує заступник начальника ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО з навчальної (навчальної та наукової) роботи або начальник навчального відділу (частини, відділення) ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО, керівник підрозділу ВВНЗ, який відповідає за організацію освітньої діяльності.

Навчально-методичний (методичний) кабінет забезпечує також накопичення науково-методичних матеріалів, проведення навчально-методичних (методичних) зборів, методичних нарад, ведення бібліографії, організовує виставки педагогічної і науково-методичної літератури тощо.

ІХ. Підвищення кваліфікації постійного складу ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО

1. Підвищення кваліфікації постійного складу (науково-педагогічних, (педагогічних) працівників, військовослужбовців та працівників Збройних Сил України) ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО здійснюється з метою підвищення їх професійного розвитку відповідно до вимог законодавства.

2. Підвищення кваліфікації науково-педагогічних, (педагогічних) працівників ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО є складовою системи внутрішнього забезпечення якості освіти та якості освітньої діяльності і здійснюється на курсах підвищення кваліфікації науково-педагогічних (педагогічних) працівників у ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО, наукових установах, інших закладах, що провадять освітню діяльність у сфері підвищення кваліфікації науково-педагогічних (педагогічних) працівників згідно з вимогами законодавства.

3. Науково-педагогічні (педагогічні) працівники з числа військовослужбовців можуть підвищувати кваліфікацію на курсах підвищення кваліфікації офіцерського складу у ВВНЗ, ВНП ЗВО, наукових установах, на стажуванні у військах (силах), на підприємствах, в організаціях, що належать до сфери управління Міністерства оборони України, а також на навчаннях військ (сил), випробуваннях озброєння та військової техніки тощо.

Окремі види діяльності науково-педагогічних (педагогічних) працівників (участь у програмах академічної мобільності, наукове стажування, самоосвіта, здобуття наукового ступеня) визнаються як підвищення кваліфікації.

4. Управління підвищенням кваліфікації науково-педагогічних (педагогічних) працівників покладається на заступника начальника ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО з навчальної (з навчальної та наукової) роботи. Організація та контроль за підвищенням кваліфікації науково-педагогічних (педагогічних) працівників - на навчальний відділ (частину, відділення) або підрозділ ВВНЗ,

ВНП ЗВО, ЗФПВО, який відповідає за організацію освітньої діяльності та її науково-методичне забезпечення. План підвищення кваліфікації науково-педагогічних (педагогічних) працівників ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО на навчальний рік розробляється на підставі пропозицій основних структурних підрозділів ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО.

В інституті (факультеті) і кафедрі (цикловій комісії) діяльність з підвищення кваліфікації науково-педагогічних (педагогічних) працівників планує й організовує начальник інституту, факультету, начальник (завідувач) кафедри (циклової комісії).

План підвищення кваліфікації науково-педагогічних (педагогічних) працівників ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО на навчальний рік погоджується заступником начальника ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО з навчальної (з навчальної та наукової) роботи, начальниками відповідних основних структурних підрозділів (інститутів, факультетів) та затверджується начальником ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО.

5. Обсяг (тривалість) підвищення кваліфікації науково-педагогічних (педагогічних) працівників ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО встановлюється в годинах та/або кредитах ЄКТС. Загальний обсяг підвищення кваліфікації науково-педагогічних (педагогічних) працівників ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО протягом п'яти років не може бути меншим, ніж шість кредитів ЄКТС (180 годин), а для науково-педагогічних (педагогічних) працівників ЗФПВО - не менше 120 годин.

6. Основними видами підвищення кваліфікації науково-педагогічних (педагогічних) працівників ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО є:

навчання за програмою підвищення кваліфікації, у тому числі участь у семінарах, практикумах, тренінгах, вебінарах, майстер-класах тощо;

стажування.

Програма підвищення кваліфікації науково-педагогічних (педагогічних) працівників розробляється робочою групою під керівництвом заступника начальника ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО з навчальної (з навчальної та наукової) роботи, затверджується вченою (педагогічною) радою та вводиться в дію наказом ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО, де здійснюється підвищення кваліфікації. Програма підвищення кваліфікації науково-педагогічних (педагогічних) працівників повинна містити інформацію про її розробника (розробників), найменування, мету, напрям, зміст, обсяг (тривалість), що встановлюється в годинах та/або в кредитах ЄКТС, форму (форми) підвищення кваліфікації, перелік загальних та спеціальних (фахових) компетентностей.

Обсяг (тривалість) програми підвищення кваліфікації науково-педагогічних (педагогічних) працівників визначається відповідно до її фактичної тривалості в годинах без урахування самостійної роботи або в кредитах ЄКТС з урахуванням самостійної роботи.

Стажування науково-педагогічних (педагогічних) працівників ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО здійснюється за індивідуальною програмою, що розробляється науково-педагогічним (педагогічним) працівником погоджується начальником (завідувачем) кафедри (циклової комісії), начальником відповідного структурного підрозділу, заступником начальника ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО з навчальної (з навчальної та наукової) роботи і затверджується начальником ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО. Один день стажування оцінюється у 6 годин або 0,2 кредиту ЄКТС.

Стажування науково-педагогічних (педагогічних) працівників ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО може здійснюватися в закладі освіти за місцем роботи, проходження військової служби науково-педагогічного (педагогічного) працівника, іншому закладі освіти або науковій установі. Керівником стажування призначається науково-педагогічний чи науковий працівник, який працює у ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО за основним місцем роботи або проходження військової служби, має науковий ступінь та/або вчене звання і не менше десяти років досвіду роботи чи військової служби на посадах науково-педагогічних чи наукових працівників.

Стажування науково-педагогічних (педагогічних) працівників з числа військовослужбовців ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО у військах (силах) проводиться з метою:

удосконалення їх військово-професійних знань і навичок зі спеціальності на відповідних командних, штабних, інженерних та інших посадах осіб офіцерського складу;

вивчення для використання в освітньому процесі передового досвіду оперативної, бойової та мобілізаційної підготовки військ (сил) і служби випускників ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО у військах (силах);

надання допомоги військам (силам) у впровадженні в їх практичну діяльність передових методів навчання і виховання, результатів наукових досліджень.

Стажування може проводитися також у структурних підрозділах Міністерства оборони України та Генерального штабу Збройних Сил України, в установах, на підприємствах і в організаціях Міністерства оборони України та інших центральних органах виконавчої влади України.

Тривалість стажування встановлюється програмою стажування. Рішенням начальника ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО на відрядження науково-педагогічних (педагогічних) працівників ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО у війська (сили) тривалістю не менше одного місяця для виконання службового завдання, пов'язаного з практичною діяльністю зі спеціальності, може бути зараховане як стажування.

7. Результати підвищення кваліфікації науково-педагогічних (педагогічних) працівників ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО затверджуються рішенням вченої (педагогічної) ради.

Науково-педагогічний (педагогічний) працівник протягом одного місяця після завершення підвищення кваліфікації подає до вченої (педагогічної) ради ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО рапорт, заяву щодо клопотання про визнання результатів підвищення кваліфікації та документи, що підтверджують проходження ним підвищення кваліфікації.

Вчена рада ВВНЗ має право делегувати повноваження щодо розгляду таких питань вченим радам навчальних структурних підрозділів (інститутів, факультетів). Розгляд питань про затвердження результатів підвищення кваліфікації здійснюється не рідше одного разу на рік до 25 грудня поточного року.

Результати підвищення кваліфікації у закладах освіти, що мають ліцензію на підвищення кваліфікації науково-педагогічних (педагогічних) працівників або провадять освітню діяльність за акредитованою освітньою програмою, не потребують окремого визнання чи підтвердження.

8. На кожного призначеного на кафедру (циклову комісію) науково-педагогічного (педагогічного) працівника, який починає провадити освітню діяльність, розробляється план його професійного становлення. Для безпосереднього керівництва і надання йому допомоги призначається керівник з числа науково-педагогічних (педагогічних) працівників, який має відповідний досвід роботи провадження освітньої діяльності у ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО.

9. Планування підвищення кваліфікації підпорядкованих науково-педагогічних (педагогічних) працівників здійснює начальник структурного підрозділу, в якому працює чи проходить військову службу науково-педагогічний (педагогічний) працівник. Науково-педагогічні (педагогічні) працівники зобов'язані підвищувати професійний рівень, педагогічну майстерність, наукову кваліфікацію.

10. Порядок та особливості підвищення кваліфікації науково-педагогічних (педагогічних) працівників ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО, організаційне, навчально-методичне, інформаційне забезпечення, форми підвищення кваліфікації, перелік документів для визнання результатів підвищення кваліфікації та інші заходи визначаються положенням про організацію освітнього процесу в ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО або окремим положенням про цю діяльність.

11. Підвищення кваліфікації військовослужбовців та працівників Збройних Сил України ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО (крім наукових, науково-педагогічних (педагогічних) працівників) здійснюється з метою підвищення їх професійного розвитку, набуття фахових компетентностей, що забезпечують виконання службових (бойових) функцій у межах професійної діяльності на

курсах професійної військової освіти різних рівнів військової освіти та курсах підвищення кваліфікації (допідготовки, перепідготовки) у ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО згідно з планом підвищення кваліфікації на відповідний календарний рік. План підвищення кваліфікації військовослужбовців та працівників Збройних Сил України ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО розробляється структурним підрозділом штабу, персоналу та стройового (адміністративного) ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО під керівництвом заступника начальника ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО на підставі пропозицій командирів (начальників) структурних підрозділів та затверджується начальником ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО.

12. Підвищення кваліфікації військовослужбовців (начальників курсів, курсових офіцерів, командирів рот (батареї, ескадрилей) і взводів курсантів і слухачів)) може проходити у ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО або на зборах, що організуються за рішенням керівника (начальника), якому підпорядкований ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО, курсах професійної військової освіти відповідних рівнів військової освіти та на курсах підвищення кваліфікації (допідготовки, перепідготовки).

13. Індивідуальна підготовка - це цілеспрямований та організований процес послідовних заходів навчання та виховання всіх категорій військовослужбовців, спрямований на формування у них необхідного рівня знань, умінь, навичок, фізичних та психологічних якостей для виконання обов'язків за посадою (спеціальністю) як у мирний час, так і в особливий період.

Організація планування, проведення та контроль індивідуальної підготовки осіб офіцерського, сержантського, старшинського і рядового складу ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО здійснюються під керівництвом заступника начальника ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО.

Х. Морально-психологічне забезпечення, організація клінічної діяльності та соціальна підтримка учасників освітнього процесу

1. Морально-психологічне забезпечення учасників освітнього процесу у ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО є невід'ємною частиною освітнього процесу і включає: організаційні, психологічні, педагогічні, інформаційні, культурно-просвітницькі та військово-соціальні заходи, які проводяться з метою формування у здобувачів освіти морально-психологічних якостей, необхідних для подальшого проходження ними військової служби.

2. Основними завданнями морально-психологічного забезпечення учасників освітнього процесу у ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО є:

виховання у здобувачів освіти глибокого почуття любові до України, її народу, виховання в них бойових якостей, духовної та психологічної готовності зі зброєю в руках захищати Українську державу, формування якостей громадянина-патріота, особистої відповідальності за оборону і безпеку України;

формування в учасників освітнього процесу ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО поваги до [Конституції України](#) та законів України, свідомого виконання вимог військової присяги і статутів Збройних Сил України, наказів Міністерства оборони України, Генерального штабу Збройних Сил України, Головнокомандувача Збройних Сил України;

виховання у здобувачів освіти свідомого ставлення до навчання;

виховання у здобувачів освіти високих моральних і бойових якостей, психологічної стійкості на історичних традиціях українського народу, свідомого ставлення до виконання службових обов'язків, вірності традиціям і бойовому прапору, ефективне використання з цією метою військових ритуалів;

організація дозвілля особового складу ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО;

морально-психологічне вивчення особового складу ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО;

забезпечення психологічної адаптації всіх категорій особового складу ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО відповідно до їх фаху та індивідуальних психологічних особливостей, проведення відповідної профілактичної роботи;

вивчення соціально-психологічного стану в структурних підрозділах ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО, опрацювання пропозицій командирів усіх ступенів щодо вдосконалення виховної роботи з курсантами, слухачами, ад'юнктами;

вивчення та коригування соціально-психологічного стану в структурних підрозділах ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО, проведення соціально-психологічних заходів щодо зміцнення військової дисципліни;

організація та проведення заходів з виконання вимог законодавства України щодо соціального і правового захисту військовослужбовців та членів їх сімей, працівників Збройних Сил України;

формування в колективах науково-педагогічних, педагогічних працівників творчої атмосфери, високої моралі та відповідальності;

виховання у курсантів, слухачів, ад'юнктів якостей, необхідних офіцеру, здатному якісно навчати та виховувати підлеглих, зміцнювати військову дисципліну і організованість, підтримувати постійну бойову готовність, уміло згуртовувати військові колективи, працювати в умовах демократизації життя у військах (силах).

3. Організація освітнього процесу (клінічної діяльності) в Українській військово-медичній академії визначається відповідно до вимог законодавства.

XI. Матеріально-технічна база

1. Матеріально-технічна база ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО включає до себе такі елементи: озброєння, військову техніку та матеріально-технічні засоби, обладнані навчальні об'єкти (райони місцевості, полігони, командні пункти), об'єкти навчально-матеріальної бази з фізичної підготовки і спорту, призначені для забезпечення підготовки здобувачів освіти відповідно до навчальних планів та робочих програм навчальних дисциплін, сучасних технологій та методик навчання, а також для проведення наукових досліджень.

Матеріально-технічна база ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО поділяється на матеріально-технічну базу за місцем постійної дислокації та польову навчальну базу.

2. Матеріально-технічна база ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО створюється та удосконалюється відповідно до потреб ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО та повинна забезпечувати вирішення таких завдань:

набуття здобувачами освітніх загальних, фахових (військово-професійних, військово-спеціальних) компетентностей, які визначені стандартами вищої, фахової передвищої освіти за спеціальністю підготовки, професійними стандартами за відповідними військово-обліковими спеціальностями та освітніми програмами;

якісне виконання здобувачами освіти освітніх програм, навчальних планів, навчальних планів-програм та робочих програм навчальних дисциплін;

забезпечення якісної загальновійськової підготовки та розвитку фахової майстерності здобувачів освіти за всіма спеціальностями (спеціалізаціями), освітніми програмами відповідно до навчальних планів та робочих програм навчальних дисциплін;

забезпечення проведення всіх видів та форм навчальних занять для набуття практичних навичок здобувачами освіти із управління військами (силами, військовими підрозділами), застосування та обслуговування відповідного озброєння та військової техніки;

відпрацювання здобувачами освіти питань управління військовими підрозділами та організації взаємодії, роботи командних пунктів, бойових постів;

відпрацювання дій здобувачами освіти в умовах застосування засобів радіоелектронної боротьби та зброї масового ураження;

забезпечення проведення вогневої підготовки здобувачів освіти з особистої стрілецької зброї;

досягнення високого рівня польового вишколу здобувачів освіти та фізичної підготовки особового складу ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО;

формування моральної стійкості та психологічної готовності здобувачів освіти до виконання бойових завдань;

недопущення випадків травматизму здобувачів освіти, а також забруднення навколишнього середовища.

3. Основними елементами матеріально-технічної бази ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО є:

навчальні приміщення: лекційні аудиторії (зали), навчальні (лабораторні, комп'ютерні, спеціалізовані) аудиторії, кабінети (лінгафонні, навчальні, навчально-методичні тощо), аудиторії (зали) для курсового та дипломного проєктування;

навчально-допоміжні приміщення для науково-педагогічних (педагогічних) працівників, службові приміщення для інженерно-технічного складу тощо;

підсобні приміщення: санітарно-технічні та складські приміщення, комори, коридори, щитові, бойлерні, гардеробні, побутові кімнати тощо;

зразки озброєння та військової техніки; навчально-лабораторна база (лабораторне обладнання, вимірювальна та електронно-обчислювальна техніка, технічні засоби навчання їх і контролю, наочне приладдя);

клінічна база (лікарняні заклади, амбулаторно-поліклінічні заклади, санаторно-курортні заклади, установи з проведення лабораторних та інструментальних досліджень і випробувань, фармацевтичні (аптечні) заклади тощо);

польова навчальна база (повітряного, повітрянодесантного, десантно-штурмового або морського вишколу, аеродроми (стаціонарні та польові), майданчики приземлення, стаціонарні вишки для здійснення стрибків з парашутом, багатоцільові класи), навчальні центри, полігони, табори, аеродроми, кораблі, навчальні катери та плавальні засоби, комплекс протидесантної оборони ділянки морського узбережжя та висадки морського десанту, системи пунктів управління (навчальних командних пунктів) тощо;

поліграфічна база;

база для проведення наукових досліджень: науково-дослідні лабораторії, обчислювальні центри (лабораторії, зали) тощо;

спортивні комплекси і споруди, навчальні містечка, а також стройові плаці, тири та інші об'єкти загальновійськової підготовки;

казармені приміщення та гуртожитки, місця розташування у польових умовах (базові табори, наметові містечка тощо);

інші матеріальні та технічні засоби, будівлі, споруди, майнові комплекси, земельні ділянки, комунікації, обладнання, транспортні засоби та інше майно, яке використовується для забезпечення освітнього процесу та підготовки військових фахівців.

4. У складі структурних підрозділів ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО, що проводять підготовку здобувачів освіти з навчальних дисциплін загальновійськової, військово-професійної, військово-спеціальної підготовки, можуть створюватися навчальні командні пункти, центри імітаційного моделювання, навчально-тренувальні, навчально-лабораторні комплекси та навчальні кабінети.

5. Навчальний командний пункт ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО - це комплекс спеціалізованих приміщень, обладнаних відповідною апаратурою та технікою, необхідною для проведення тактичних (тактико-спеціальних) занять, командно-штабних навчань (воєнних ігор), а також

вдосконалення практичних навичок з питань підготовки та ведення операцій (бойових дій), управління військами (силами) та їх всебічного забезпечення.

Навчально-тренувальний комплекс ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО - це комплекс спеціалізованих приміщень, а також об'єктів і споруд для занять фізичною підготовкою і спортом, обладнаних тренажерами, розгорнутими зразками озброєння та військової техніки, необхідними для відпрацювання практичних, лабораторних, тактичних (тактико-спеціальних), групових занять з навчальних дисциплін загально-професійної, військово-професійної, військово-спеціальної підготовки, а також вдосконалення практичних навичок щодо застосування, експлуатації, технічного обслуговування та відновлення озброєння та військової техніки, а також військово-прикладних рухових навичок і вмінь.

Навчально-лабораторний комплекс ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО - комплекс спеціалізованих приміщень, обладнаних зразками озброєння та військової техніки, їх розрізними та навчально-діючими вузлами, агрегатами, блоками, спеціалізованими навчально-діючими стендами для відпрацювання лабораторних, практичних занять з навчальних дисциплін загально-професійної, військово-професійної, військово-спеціальної підготовки, а також вдосконалення практичних навичок щодо технічного обслуговування та відновлення і експлуатації.

6. З метою середньострокового планування у ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО розробляється перспективний план розвитку та удосконалення матеріально-технічної бази (далі - Перспективний план) строком на п'ять років.

Розроблення Перспективного плану організовує перший заступник начальника ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО разом із заступниками начальника ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО з озброєння та з тилу (логістики).

У розробленні Перспективного плану беруть участь заступники начальника ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО з навчальної (навчальної та наукової) роботи, начальники основних структурних підрозділів ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО, відповідних відділів і служб, начальники (завідувачі) кафедр (циклових комісій).

Перспективний план розробляється у ВВНЗ, ВВП ЗВО, погоджується відповідними службами органів військового управління, структурних підрозділів Міністерства оборони України та Генерального штабу Збройних Сил України, які є замовниками, та затверджується начальником, якому ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО підпорядкований.

Перспективний план Національного університету оборони України погоджується відповідними службами органів військового управління, структурних підрозділів Міністерства оборони України та Генерального штабу Збройних Сил України, які є замовниками, та затверджується першим заступником Міністра оборони України.

За потреби до Перспективного плану можуть вноситися зміни та доповнення відповідно до змін державного замовлення на підготовку військових фахівців.

7. Розвиток та вдосконалення матеріально-технічної бази здійснюється відповідно до змін у програмах підготовки військових фахівців.

Матеріально-технічне (логістичне) забезпечення освітнього процесу здійснюється відповідними службами ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО, які визначають, замовляють та отримують необхідне озброєння, техніку, матеріальні засоби та інше військово-навчальне майно.

**Директор Департаменту
військової освіти і науки**

В. Мірненко